

eylem

Atatürk Diyor ki

Şükran Kurdakul

Sosyalist Muhalefeti Mecliste görünce

Demirtaş Ceyhun

Program tartışmaları

Samim Kocagöz

İNÖNÜ'nün başarısı

Babür Kuzucu

Üniversite açılırken

Mekin Dinçer

«Libermanizm»

Ömür Candaş

Türkiye bir Anonim Şirket midir?

Jacques de Sugny

Yeni Sömürgecilik

Çev.: Hüseyin Baş

Ceyhun Atuf Kansu

Gemci Feneri (Şiir)

Muhsin Ertuğrul

İhtisas İşi

TÜSTAV

eylem

ONBEŞGÜNLÜK DÜŞÜN VE EYLEM
DERGİSİ

SAYI : 22 CİLT: 2

15 Kasım 1965

Sahibi :
ŞÜKRAN KURDAKUL

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
BABÜR KUZUCUOĞLU

Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 125 kuruştur. Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

İlan Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.
Tam sahife tek renk: 1000 TL.

Basıldığı yer :
Gün Matbaası - İstanbul

Kapak baskısı :
Büyük Kervan matbaası

ATATÜRK DİYOR Kİ

o MİLLÎ BÜTÜNLÜĞÜMÜZCE BİZİ MAHVETMEK İSTİYEN EM-PERYALİZME KARŞI VE BİZİ YUTMAK İSTİYEN KAPİTALİZME KARŞI MİLLÎ TOPLULUĞUMUZCA SAVAŞMAYI CÂİZ GÖREN BİR MESLEĞİ TAKİB EDEN İNSANLARIZ.

o Kapitülasyonların Türk milleti için ne derece menfur birşey olduğunu tarife size mukteditir değilim. Bunları diğer şekil ve namlar altında gizliyerek bize kabul ettirmeğe muvaffak olacaklarını tasavvur tahayyül edenler bu bapta pek çok aldanıyorlar. Zira Türkler kapitülasyonların idamesinin kendilerini pek az bir vakitte ölüme sevkedeceğini anlamışlardır. Türkiye esir olarak mahvolmaktansa son nefesine kadar mücadele ve mücahadede bulunmaya azmetmiştir.

o Türk genci, inkılâpların ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna, doğruluğuna, herkesten çok inanmıştır; rejimi ve inkılâpları benimsemiştir. Bunları zayıf düşürecek en küçük veya en büyük bir kıpırtı ve bir hareket duydu mu; bu memleketin polisi vardır, jandarması vardır, adliyesi vardır, ordusu vardır demiyecektir. Hemen mücadele edecektir. Ve kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp suçlu diye onu yakalayacaktır. Gene «Polis henüz inkılâp ve cumhuriyetin polisi değildir» diye düşünecek, fakat asla yalvarmayacaktır. Mahkeme onu mahkûm edecektir. Gene düşünecek «Demek adliyeyi de ıslâh etmek, rejime göre düzenlemek lâzım» diyecek, onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber... Meclise telgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için tahliyesine çalışmasını, kayrılmasını istemiyecektir... Diyecek ki: «Ben inan ve kanaatimin icabını yaptım. Müdahale ve hareketimde haklıydım. Eğer buraya haksız olarak gelmişsem bu haksızlığı meydana getiren sebep ve âmilleri düzeltmek de benim vazifemdir. İşte benim anladığım Türk genci ve Türk gençliği.»

SOSYALİST MUHALEFETİ MECLİSTE GÖRÜNCE...

— Türkiye Gerçekleri — Rejim Sorunlarında T. İ. P. Görüşü — A. P. nin Anladığı «Kalkınma İklimi» Nedir? —

Şükran KURDAKUL

A. P. li Faruk Sükan, seçimlerden önce doğruyu söylemiş. Görüyoruz ki, Meclisin daha ilk birleşimlerinde Türkiye İşçi Partisi sözcülerinin düzeyi karşısında kendi küçüklüklerini görekerek olağan çalışma usullerine boşveriyorlar. Şimdiden ünlü Malatya milletvekili Hamido, birleşimlerde A. P. nin en etkin adamı haline yükselivermiştir. Dağarcığında bilgi olmadığını bilip öğrenmeyi de gereksiz bulan bir anlayış, parlamentoda düşünce'nin karşısına küfürle çıkınca sorunların çözümleneceğini ummakla kupkuru bir avuntunun içine düşmüştür.

Türkiye Gerçekleri

Türkiye gerçeklerinin konuşulmasından neden bu kadar korkuyor A. P. Yöneticileri? Temeli yalanla kurulacak bir düzeni yeniden yaratmak istedikleri bu ülkede, vatansızların çıkarıcılar kadar eylem adamı olduğunu gördükleri için korkuyorlar. Onbeş yıl önce, Amerikan yardımlarının bizi siyasal bağımsızlığımızdan uzaklaştıracak yönleü olduğunu yazan arkadaşlarımız yargılanırken (sakalı devrin iktidarı eline veren) savcılar duruşmaların gizli yapılmasını sağlamaya çalışırlardı. Birleşmiş Milletler yasasının açık hükmüne karşın. Birleşmiş Milletler üyesi olan bir ülkede meselesini gazetede-dergide yanı sıra millet huzurunda ortaya koyan bir adamı yazısından ötürü kapamış kapılar arkasında yargılama isteği gerçeklerin bilinin olmasından korkmak anlamına gelirdi elbet.

Gerçeklerin bilinmesinden korkanlar, en yüce kürsüde ulusun vekillerini gürültüleriyle konuşurmayacaklarını sanıyorlar bugün. Aybar'ı, Çetin Altan'ı birey olarak gördükleri için, bireyi susturunca mesele kalmıyacak sanıyorlar. Bu anlayış, T. İ. P. milletvekilini kürsüye getiren gücün bireysel bir güç olmadığını da bilmediği için, gözdağı verdi mi, 35 bin metre kare vatan toprağının durumunu milletin gözünden kaçıracağını umuyor. Bütün siyasal eylemlerine «milletin gözünden kaçırmak» kaygısı hâkim onların. Birgün önce söylediklerine, göz göre göre «söylemedim» diyebildikleri için, bir yandan

rejimin temel unsurlarına değgin en akla gelmedik müdahalelere heveslenirken, öte yandan Demirel, programında «rejim meselelerinin artık tartışma konusu yapılmamasını» isteyebiliyor.

Rejim Sorunlarında T. İ. P. Görüşü

Demirel'in artık tartışma konusu yapılmaması isteği rejim sorunları üzerine kendi tuttuğu ışıklardan biri de şu :

— «Demokraside Marxist tartışmaya yer yoktur.»

Batılı herhangi bir insanı katıla katıla güldürecek olan bu özdeyişi üstelik T. İ. P. sözcülerinin susarak karşılmasını istemiyorlar mı? Sosyalist muhalefet, programın eleştirmesini yapmak için parti Genel Başkanını kürsüye neden çıkarıyor öyleyse? Marxist tartışmanın yeri olmadığını söyleyen bir demokrasi anlayışına karşı nasıl konuşacak T. İ. P.? Öyle konuşuyor Aybar:

«Demirel, rejim meselesi artık tartışılmamalı derken, asıl Anayasayı değil de bugünkü tatbikatın, yani sömürücü kapitalist düzenin tenkid konusu yapılmamasını istemektedir.

Eğer hükümetin maksadı bu ise, son derece tehlikeli bir meyilli düzeyde bulunduğumuz kabul edilmelidir. Zira Anayasanın bir an önce gerçekleştirilmesini emrettiği reformlara sırt çeviren bir hükümetin ve hele sömürücü yabancı sermaye ile işbirliği yapması halinde çözülemez ve gittikçe sayıları artan meselelerle karşıkışıya kalacağı ve halkımızın ve toplumumuzdaki bütün uyanık kuvvetlerin gittikçe artan haklı isteklerini bir baskı rejimi kurarak önlemeye kalkışacağı kuvvetli bir ihtimal olarak beliriyor. TİP. gerek Meclisdeki ve gerek dışardaki çalışmaları ile böyle tehlikeli bir yola girmekten hükümeti alıkoymak için her halde bütün gücünü sarfedecek, bundan dolayı da bugüne kadar olduğu gibi hükümetin Anayasayı eksiksiz tastamam uygulamasını isteyecektir.»

A. P. nin Anladığı Kalkınma İklimi Nedir?

Halkoyuna sunulurken, Anayasa HAYIR oyu isteyen bir örgüt olduğunu unutmamak zorundadır. A. P. Onu siyasal sözcülükle görevlendiren egemenler anayasamızın bahsettiği özgürlüğü kendi çıkarlarına kullanarak, çoğunluğun yararına olan istemlerini «rafa kaldırmak» işini de verdiği için, A. P. Hükümetinin Programı, sermaye'nin daha fazla kazanmasını sağlayacak ilkelere

bağlı kalmayı hiç unutmuyor. Bu amacı bakın Meclis'deki ilk konuşmasında nasıl belgeliyor Aydın Yalçın :

«— Geçmiş yıllarda dinamizmini ve hayatiyetini gösterme imkânını bulamayan özel sektör ve teşebbüsün, programda ifadesini bulan çeşitli tedbirlerin meydana getireceği kalkınma ikliminde gerçek potansiyelini tam olarak göstereceğine eminiz»

Muhalefeti, «ekonomiyi, malmüdürü ya da tahsildar gözü ile görenler..» diye hafife almaya çalışan şanlı profesöre, sırası gelmişken bütün yurttan bin tane satılmayan dergisi için özel sektörden iki yılda ilân yolu ile kaç yüz bin lira «tahsil ettiğini» sormak «vâcib» olmuştur.

Gün gibi aydınlığa çıkan sorunlara bir an önce çözüm yolu isteyenler, Sosyalist muhalefet içinde işlevlerini bilmelidirler. İkinci Kurtuluş savaşı asıl şimdi başlamıştır.

«PROGRAM» TARTIŞMASINI DİNLERKEN

Demirtaş CEYHUN

A. P. hükümetinin acar başbakanı programını büyük mecliste açıkladı. Ardından partilerimizin sözcüleri uzun uzun eleştirdiler. Hani sanmam ki, hem AP. hükümetinin programının, hem de öteki partilerimizin eleştirilerinin neler olduklarını okumadan, dinlemeden de tahmin edemeyecek bir aydınımız bulunsun. Hepimiz artık azda olsa, çokta olsa yöneticilerimizin düşüncelerini tanıyoruz. Nitelikim, programın hem meclis dışı tepkileri, hem de meclis içi eleştirileri umduğumuz gibi oldu. Olağan karşılandı. Hatta biraz gülümsemeyle karşılandığını bile söylemek fazla olmaz sanırım.

Bu programın daha öncelerden farkı bizce, yurdumuzun bugünkü hem sosyal, hem de ekonomik durumunu eskilere oranla daha içtenlikle ve daha gerçekçi bir gözle saptayarak açıklamış olmasıdır. Ne varki, bu durumlardan kurtuluş yolu olarak gene eski programlar gibi kapitalist bir ekonomik yön-

tem öne sürülmektedir. Yeni hükümetinde bu yanlış yolda ısrarı, gerçekleri sadece DPT istatistiklerinden yeni tanınmasından ve bu durumların bilimsel çözüm yollarını yeterince bilmemesinden midir, yoksa bu gerçekleri mercek netliğinde bildiği halde bir sınıf çıkarı uğruna küçük hesaplarla yola çıkmasından mıdır? Bugünden kesin suçlamalara girişmek bilime olan saygımızla bağdaşamayacağından bir yargıya varmıyoruz. Bunu elbette zaman gösterecektir. Bekliyoruz.

PARA MESELESİ

Programın hem meclis içinde, hem de dışında parti sözcüleri ve profesörlerce yapılan eleştirilerinde, söz birliği edilmişcesine varılan ortak bir nokta dikkatimizi çekti. Bu da, eleştirmenlerce «vad» kelimesiyle deyimlenen bu durumlardan kurtuluş için gerekli finansmanın ne iç kaynaklardan, ne de dış kaynaklardan sağlanamayacağı savıdır. İlk bakışta önemli gözüken bu nokta, bizce yüzeyde kalan bir inceleme sonucudur. Şayet bu finansmanlar sağlanabilseydi, öngörülen yöntemlerle istenilen sonuçlara ulaşılabilecek miydi? Yurdumuz, az gelişmiş yoksul ülke karakterinden kurtarılabilir miydi? İşte asıl tartışılması gerekli önemli konu budur. Ve bu konudan, sadece TİP Genel Başkanının söz açmasını geleceğimiz yönünden yeterli bulmaktayız. Ana muhalefet partisi olan CHP nin, programı bu açıdan eleştireceği yerde, hep aynı hatalarla dolu son dört yıllık iktidarının uzun uzun savunmasını yaparak bir kıyaslamaya girişmesi ise hem yersizdi, hem de yetersiz. Özgürlükleri, soyutlaştırarak «rejim» deyimi altında tartışma dışı bırakmanın günümüz bilimlerine aykırı düşeceği iddiasındayız. Artık bilinmelidir ki, bizim bugün en önemli problemimiz; AP. li acar başbakanın'da son Senato konuşmasında «iktisadî istiklâl savaşı» deyimiyle tanımlamakta bir sakınca görmediği halen içinde olduğumuz ikinci kurtuluş savaşında başarıya ulaşabilmemiz için gerekli bilimsel yöntemi tez elden tayin edebilmemizdir. Ve bizi bu savaşta başarıya ulaştıracak bilimsel yöntemin ilk şartı ise, hiç bir şekilde kısıtlanmamış tam bir somut özgürlük düzeninin kurulmasıdır.

Yani problem, ekonomik konulardan uzaklaştırılmış soyut bir rejim anlayışının ardındaki bir finansman meselesi olmayıp, halktan yana bir somut özgürlük, bir gerçek demokrasi düzeninin bugünkü şartlarda kurulabilme olanaklarıyla ilgilidir.

Teknik Eleştiri

Bu az gelişmiş ülke ekonomisinden kurtulabilmemizin ana meselelerinden olan tarım sektörü ve sanayileşme üzerine taraflar görüşlerini yeterince açıkladılar kanısındayız. AP nin tarım toprağı reformunu nasıl savsakladığı açık açık artık ortaya döküldü. Büyük toprak sahiplerinin topraklarına dokunmadan, halen topraksız 596.620 tarımcı aileye toprak dağıtacaklarını söylemelerinin bilimsel bir anlamı olması gerekir. Bugün yurdumuzda ancak 18 milyon hektar ekilebilir toprağımız olduğu açıkken ve kırlarda genel nüfusunuzun % 71,3 ünün yaşadığı kesin olarak bilinmekteyken, AP hükümetinin toprak ağalarının topraklarına dokunmadan yapacağını iddia ettiği bu toprak reformunun nasıl bir şey olduğunu bilimsel deyimlerle açıklayamadığımızı söyleriz. Değil toprak ağalarının topraklarına dokunmamak, kırdaki yaşayan her insana eşit toprak vermeğe kalkışsak, çalışabilir nüfus başına bugün ancak 18 dönüm toprak düşecektir. Yani, bu kadar az ekilebilir toprak üzerinde bu kadar kalabalık bir nüfusun yaşadığı ülkede, hem toprak ağalığı yürüyecek hem de bütün tarımcı ailelerin toprağı bulunacak. Biz programdaki bu sözün içtenliğine inanmıyoruz. Oysa bugün yapmamız gereken iş, kır-şehir arasındaki nüfus hareketini bilimsel bir şekilde tez elden planlamaktır. Bu nüfus hareketlerini, çalışabilir nüfusun sektörler arasındaki dağılımını göz önünde tutmadan, bütün yakın hayati ilişkileri koparılmış soyut bir sanayileşmenin ise ne derece gerçekçi olacağı ortadadır. İddia ediyoruz ki, AP hükümeti havada duran böyle bir soyut anlayışla ülkemizin artık kaçınılmaz derecede muhtaç olduğu bilimsel sanayileşme hareketini gerçekleştiremeyecektir. Bu anlayışla yapılacak sanayi tesisleri ise, dış sermayenin yararına çalışan, gerekli sanayileşmenin tamamlayıcı parçaları olmayıp, montaj fabrikaları olacaktır. Bununca örneklerini 1950 - 60 döneminde bol bol gördük ve hâlâ hem ekonomik, hem sosyal, hem de nüfus planlanması yönünden sıkıntılarını çekmekteyiz.

Son programından karma ekonomiye ve ekonomik plânlamaya karşı çıkmaz gözükse AP hükümetinin, girişeceği böyle bir sanayileşme hareketinden önce, kırlarda ve şehirlerde yaşayan nüfuslar arasında bir denge sağlayacak nüfus planlamasını bilimsel bir yasa olarak salık veririz.

Geçirdiğimiz 1950 - 60 dönemindeki tecrübelerimizden, plansız bir sanayileşmenin başımıza, işsizlik gibi, konut davası gibi, kültür yetersizliği gibi, ahlâk enflasyonu gibi v.b. daha ince dertler açtığını sanayileşme hareketi de,

bu sosyal aksamaların ilerde getireceği felâketi ise bugünden görmemeğe, bil-memeğe imkân yoktur.

Devlet eliyle adam zengin etme niyeti

Programın eleştirilmesinde bizce önemli bir nokta büyük ölçüde unutkanlığa uğramıştır. Eski bir müteahhit olan acar Başbakanımız, planlı ve plansız girişeceğini ısrarla belirttiği sanayileşme hareketiyle ilişkili bir takım niyetlerini de kısa kısa cümleciklerle açıklamıştır. Bir noktaya dikkati çekeriz; tarım sektörüne yapılacak yatırımlar daha çok araç - gereç üzerine olacağından, büyük ölçüde inşaat işleri ile ilgili sanayi yatırımları bilimsel verilerden uzak olarak programda ön plana çıkarılmıştır. Sanayileşmeye yardımcı olarak, tamamı inşaatla ilgili yol ve liman gibi ulaştırma yapılarının, ucuz enerji elde edebilmek için baraj ve termik santraller gibi su ve enerji yapılarının da yapılacağını göz önünden uzak tutmamalıyız.

Bu kadar çok inşaat işinin yapılacağı dolaylıda olsa programda açıklanmışken, ihale düzenimiz ve müteahhitlik mesleği üzerinde dikkatle durulmalıydı kanaatindeyiz.

Başbakanımızda programda «Yerli ve yabancı sermayeye her türlü imkân vereceğiz. Devlet, onlara azami ölçüde yardımcı olacaktır. Ve Türkiye de böylece kalkınacaktır.» «Müteahhitlik müessesesini geliştireceğiz.» diyerek bu konuda yapılacaklar hakkında bize bir ipucu vermiştir. Durum böyle olduğu halde, muhalefet parti sözcülerinin bu konuda en küçük bir eleştiride bulunmamasını büyük eksiklik saymaktayız. Şimdiden söylüyoruz ki, bugüne kadar olduğu gibi önümüzdeki dört yılda da halkımız mevcut ihale düzeninden ve müteahhitlik anlayışından büyük zararlar görecektir. Bizce, ihale işle-rimizi düzenleyen 2490 sayılı artırma ve eksiltme kanununun derhal düzeltilmesine gidilmelidir. Müteahhitlik mesleği hakkında bir reform yapılmalı ve devlet eliyle adam zengin etmenin sihirli sopası olan bu inşaat işlerinde bir çeki düzen verilmelidir.

— İNÖNÜ'NÜN BAŞARISI —

Samim KOCAGÖZ

I. DURUM:

10 Ekim seçimlerinde C.H.P.'nin aldığı sonuç, aydınlar arasında, memleket ölçüsünde yankılar bıraktı. Bazı çevrelerde şaşkınlık, bazı çevrelerde hayret, bazı çevrelerde de hayal kırıklığı uyandırdı. Gazeteler hâlâ C.H.P.'nin yenilgesi üzerinde yorumlara devam etmektedir. Yorumlar doğru olsun, yanlış olsun, ortada bir gerçek var: Cumhuriyet Halk Partisi, artık 40 yıllık memleket görevini bitirmiştir. Büyük Atatürk'ün Halkçılık ilkeleri, C.H.P.'nin altı oku, en geniş bir açıdan baksak bile, ikinci Dünya Savaşı sonunda işlemez bir hale gelmiştir. Kurtuluş Savaşından son derece bitkin, yoksul çıkan Türkiye, Atatürk'ün haklı olarak koyduğu ilkelerle, yürüttüğü politika ile devlet için devletçilik ilkesini yürütmüştür. Kurtuluş Savaşında Ankara'dan Eskişehir'e asker yollamak için, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, vagonları çekecek lokomotiflere kömür bulamıyordu. On bin lira için Meclis, kıvranmıştır o sıralar. Sonra Osmanlı borçlarını ödemek gibi, demir yollarını vb. devletleştirmek gibi birçok işler yapılmış, devleti zengin etme yollarına gidilmişti. 1940'lara dek süregelen bu işleri haklı görebiliriz. Devlet için devletçilikten öteye geçme zamanının geldiğini Atatürk, 1932'lerde düşünmeye başladı. 1937'de Mecliste bunu açıkladı. Toprak sorunu gibi sorunların ele alınması gerektiğine işaret etti. Bu, devlet için devletçilikten, halkın yararına devletçiliğe geçmek demektir. Atatürk'ün Serbest Fırka düşüncesini, bir çeşit demokrasi denemesi olarak kabul etmek gerekir. Atatürk istiyordu ki, hiç olmazsa devlet için devletçiliğe karşı çıkılsın, halkın yararına, (sınıflara dayanan diyemiyeceğim) devletçiliği benimseyecek, halkın desteğini kazanacak bir parti gelişsin. Bunun, isteğinin en açık belgesi, yine 1932 yıllarının (Kadro) dergisidir. Ama ne yazık ki, Atatürk, devlet için devletçilik (deyim uygun düşerse, devlet kapitalizmi) yaparken, kurduğu parti, Kurtuluş Savaşının asker ve aydın kişilerinin kadrosu ile kurulmuş; memleket ölçüsünde yayılırken, içine her sınıftan, ağasına, büyük tüccarına dek herkesi almıştı. Bu bir zorunluktur. Atatürk bu tek parti olmanın sakıncalarını elbette biliyordu. Fakat, devrimciliğe karşı her zaman, her yerde direnen din bağınazlığı, yavaş yavaş ağalarla, tüccarlarla işbirliğine başladı. Büyük Atatürk (Kadro) denemesinden, yeni (Fırka) denemesinden vaz geçmek zorunda kaldı; bu denemeleri daha ileri bir zamana, geleceğe bıraktı. Ne yazık ki, ömrü yetmedi. Sa-

SEKİZ

vaşın verdiği güç, kişiliğinin verdiği güçle, ilk hamlede yapılması çok güç devrimleri başarmıştı Atatürk. O, bir taktik adamıydı. («NUTKU okumak yeter Mustafa Kemal taktiğini öğrenmek için.) Halk kendi aleyhine her zaman döndürülmüş, ama O, sırasını beklemiş, zamanında yapacağını yine yapmıştı.

II. İNÖNÜ'NÜN BAŞARISI:

Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü'nün İkinci Dünya Savaşı boyunca süren yönetiminin tam bir sıkı yönetime benzer bir yönetim olduğu bir gerçektir. 1946'ya dek bu böyle sürdü geldi. Savaşın nedenleri, savaşın karşısında İsmet İnönü'nün tutumu üzerinde duracak değiliz. İç ve dış nedenleri de bir yana bırakarak, İsmet Paşa'nın 1946'dan sonraki tutumunu - bize haksızsın diyecekler bulunur. Olabilir. — Mustafa Kemal Paşa'nın, Atatürk'ün devrimcilik taktiğini sürdürdüğüne inanıyoruz. Buna da bir hayal katılarak devam edeceğim yazıma. Kim bilir, belki de Sayın İnönü'nün de düşüncesi bunlardır. Birçok olay da bizi, Paşa'nın tutumunu böylesine yorumlamakta doğrular görünmektedir:

1946'da İnönü, — nedenleri bir yana - ikinci bir partinin kurulmasına izin vermiştir. Demokrat Parti kuruldu. Bu Atatürk'ün Serbest Fırka denemesi taktiğinden başka bir taktik değildir. İsmet İnönü, Demokrat Partinin hacılarla, hocalarla, gerici Nurcularla, şeyh sakalı öpenlerle yürümesine sabırla dayandı. Bekledi. İş o hale geldi ki, ipin ucunu kaçırdı, ama her zaman, bütün tarihimiz boyunca devrimci olan Ordu, ona yardımcı oldu, kaçan ipin ucunu yakaladı. 27 Mayıs sonrası olaylarının içinde gelen ANAYASA, ulusun büyük başarısıdır. Bu Anayasa çerçevesi içinde dört yıllık gericilikle savaştan toplumcular, ilericiler başarı ile çıktılar. Burada İnönü'nün en önemli bir rolünün üstünde durmak gerek: Demokratların hortlmasına, A.P.'nin kurulmasına, ihtilâlcileri inandırarak izin verdirdi. Demokrasi Hastalığı Paşa'nın! diye alaya bile alındı bu tutum. Olaylar, tarihsel gelişim de İnönü'yü itiyordu. Son 10 Ekim seçimlerinden önce Sayın İnönü, Atatürk'ün sadık bir yardımcısı olduğunu isbatladı: Rest çekti. Dedi ki, (Ortanın Solundayız!) Bu söz, tarih karşısında İsmet İnönü'nün tarihsel kişiliğini kurtarmış, başarıya ulaştırmıştır. Bu çektiği restle, Paşa, zaten tarihsel görevini bitiren Cumhuriyet Halk Partisi'ni yitirmiştir. Kendisini kurtarmak pahasına mı? Hayır! Ulusunu kurtarmak pahasına. Büyük söz olacak ama, Atatürk sağ olsaydı, aynı sözleri söyler, hiç çekinmeden, 'Efendiler:' derdi, 'Cumhuriyet Halk Partisi, artık görevini bitirmiştir. Biz, ortanın zaten solundaydık!'

III. İNÖNÜ, NİYE GÜVENDİ?

27 Mayısın getirdiği Anayasa ile gelişme, suyüzüne çıkma olanağını bulan toplumcu kadroya güvendi İsmet Paşa... Bu kadro, Türkiye İşçi Partisi'dir, Sosyalist Kültür Derneği'dir, Üniversite Gençliği'dir, daha daha Anayasa'nın bekçisi, Kahraman Türk Ordusu'dur.

Eğer, bu güçlere inanmasa, güvenmese, bizim bildiğimiz eski, elli yıllık politika kurdu İNÖNÜ, 'Ortanın solundayız' restini çektikten sonra, siyaset alanından da çekileceğini ima eden yazılara izin vermezdi. İsmet İnönü, öyle sanıyoruz ki, başarısına inanmaktadır; bu yüzden çok neşelidir. Neşeli oluşunun nedeni açıktır. Batılı DEMOKRASİ'NİN, doktrin, sınıf partilerinin, artık Büyük Meclis'e girdiğini görmektedir. Atatürk'ün bir vasiyetini daha yerine getirmekten mutluluk duymaktadır. Sağda, solda, vapurda, otobüste herkesin birbirine sorduğu bir soru var şu sırada: 'Yahu Paşa, yenildi. Öfkesini belli etmemek için mi keyfli görünüyor?' Hayır, Sayın İnönü, tarihsel büyük bir ödevini büyük bir sabırla, ATATÜRK taktiği ile, - bu taktiği kullanmak için uzun süre sabır gerekiyordu — Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde batılı demokrasiyi gerçekleştirdiği için keyfidir. Bu yüzden artık politikadan çekilir, bir senatör olarak kalırım diyebiliyor.

IV. SONRASI NE OLUR?

Bugün Büyük Meclis'te Sosyalistlerle (15 kişilik İşçi Partisi kadrosu da yeter.) Liberaller karşı karşıyadır. Hani asıl demokrasi bundan sonra Türkiye'de başlamaktadır. Sayın İnönü'nün resti çekip yitirdiği sanılan Partinin tutucuları (muhafazakârları) başlarının çaresine baksınlar. Ama gerçekten ortanın solunda olan Halk Partililer, ya İşçi Partisinden daha ılımlı bir sol parti olmak, ya da İşçi Partisi'ne katılmak zorundadırlar. Bu zorunluğu bir kibir, gurur konusu yapmamaları beklenir. Bu bir, tarihsel gelişimdir toplumumuzun. Evet bir yazımda belirttiğim gibi, (Akşam, 22 Eylül, Açık Konuşalım) toplumcular, sosyalistler, henüz Türkiye için sosyalizmin yorumunda anlaşmış değillerdir. Ama Meclise dek giren sosyalist bir partinin çatısı altında, elele vererek partinin ilkelerine sadık kalarak bir çıkar yol bulabilirler. Yine çeşitli yazılarımızda zaman zaman belirttiğimiz gibi, Sosyalistler, ilericiler, Toplumcular, bugün köksüz, burjuva özentisi liberallere, dış ve iç sömürgecilere karşı birleşmek zorundadır. Elbette gelecekte aralarında kozlarını yine paylaşırlar. Sayın İsmet İnönü'nün dileği de budur sanırım.

Eğer bu yorumumuz yanlışsa, Sayın İnönü'den özür dilerim.

ÜNİVERSİTE AÇILIRKEN

«ZİNDE KUVVETLERDEN BİRİ ÜSTÜNE»

Babür KUZUCU

Giriş, Ekim Kargaşalığı

Fakülte kapılarında Ekim ayı kargaşalığı.. Duvarlarda giriş sınavını kazananların listeleri.. Listelerin önünde yurdun dört bucağından gelmiş onbinlerce kızılı erkekli lise mezunu. Gözlerinde büyük şehrin, pis otel odalarının yorgunluğu.. Ortaçağ papaz okularının, peşin yargıya, bellemeye dayanan, soyut, yaşanan sorunlar önünde geçersiz eğitimden geçmiş, daha şimdiden yorgun binlerce genç, belki adını bile yeni duydukları Yüksek Öğrenim Dallarının yedek listelerinde adlarını aramaktalar. Bütün kontenjan yamamalarına rağmen bir sürü genç açıkta kalıyor. Umutsuz, koşuşuyorlar ordan oraya.. Vali, Genel Müdür, Bakan.. Başbakan'ın çevresini sarıyorlar törende. Bağrışıyorlar. «Hepbir ağızdan konuşuyorsunuz» diyor Başbakan, «Dediklerinizi anlıyamıyorum..» «Gençliği okutmak istemiyen zihniyetin karşısındayız..» Hangi zihniyet ki o? Bunu söylerken, uzak, çok uzak köylerde çobanlık eden ya da çoktan üç çocuk anası olmuş yaşlılarını düşünebiliyorlarmı acaba? Geldikleri gibi dönüyorlar memleketlerine sonra.. Bu yıl da, her yıl da bu böyle.

Bir davudî ses

Ekim bitiyor, törenlerle açılıyor Üniversite... Fakülte kapılarındaki onbinler adına bir davudî ses;

«Tüm milli davaların savaşçılığını, büyük Türk devrimlerinin, cumhuriyet düşüncesinin, hâkimiyetinin yılmaz, yok olmaz bekçiliğini yapıyoruz, yapacağız. 27 Mayıs eserimizdir. Atatürk devrimlerine dönüşün kesin ifadesidir. En ufak sapmanın mesullerini kabredeceğimizin bilinmesinde fayda vardır. Milli menfaatlerimizin savunuculuğunu yapıyoruz, yapacağız.»

Ekonomik ve siyasi özgürlüğe sahip bir Türkiye istiyoruz. Elimiz boş kalacak diye, haysiyetimizden fedekârlık yapacak idare ve idareciler istemiyoruz, karşı duracağız.

Biz, karşılıklı saygıyla dayanmayan uluslararası anlaşmaları bile sadece kendilerinin emniyetlerinin garantisi sayanların, bize dost olmadıklarını kaınız. Biz vatanımızda, başkalarının emniyetine tahsis edilen hâkimiyetimiz dışında bir yer istemiyoruz. Kapitülâsyonların zerresini hatırlatacak bir davran-

ONBİR

niş, bizi karşısında görecektir. Biz Anayasa'nın kesin hâkimiyetini ve tatbikini istiyoruz.»
diyor.

Coşkuları kanıksamış, olayların günden güne düşünmeye, iyice düşünmeğe zorladığı kafamızla, buruk bir tatla okuyoruz bu sözleri gazetelerden. Katıksız bir içtenliğin, bilinçli bir istemin yanısıra biraz düşünülmemiş, biraz osmanlı bir «sahip çıkıcılığın» ve «boşlukta tehditçiliğin» süsü saklı bu sözlerde.

Söze acı başlıyalım: Ayakları havada bir ilericilikle Halk'a bilerek, bilmiyerek çok ihanet ettik biz. «27 Mayıs eserimizdir. Atatürk Devrimlerine dönüşün kesin ifadesidir.» Nedir Atatürk Devrimleri... Tanımını yaptık mı? Yıllar yılı aynı törenlerde, aynı parlak sözler söylendiği halde neden bir «dönüş» gerekti Devrimlere?... Hem de; Atatürk Türkiye'si Üniversitelerini bitirmiş seçkinlerden kurulu Meclisin bir askeri darbeyle tasfiyesi gerekerek. Ben, Cumhuriyet'ten 25 yıl sonra, «Lâikliği», «Atamıza Layıklık» diye tanımlayan genç öğretmeni tanıdım ilkokul sıralarında... Ve bayrağı ilk kez gören köylü kadınlarını... Sonra eğer Atatürk Devrimleri «Ekonomik ve Siyasi Özgürlüğü olan bir Türkiye»de, Halk'ın insanca yaşama ülküsü ise 27 Mayıs bu «dönüşü» gerçekten başarabilmiş midir? Daha önemlisi, bütün devrimlerin ancak, ona mal edildiğinde başarılı sayılacağı Halk'ın, bu dönüşüm içindeki yeri ne olmuştur?.

1965 Seçimi sonuçları, hepimizin, «devkeşluğundan» kendimizi kurtarması gerektiğini belirtir niteliktedir. İyice anlaşılmalı; İlericilik, türküsü Halk'la birlikte okunursa, Halk'ın bilinçlenmesiyle paralele girebilirse İlericilik'tir. Böyle olursa somut, nesnel bir eyleme dönüşebilir. VE SINIF-SAL ÖZÜ HALKIN ÇIKARIYLA ÇATIŞAN HİÇBİR SOSYAL GRUP, İLERİCİLİĞİ EYLEM RAYINA OTURTAMAZ.

Ayakları yerde gerçekler

Öte yandan, ayakları daha yerde gerçekler var: Üniversite'de okuyan bin kişiden yalnız ikisi, topraksız-az topraklı köylü çocuğu. Sekseni işçi, zanaatkâr ve esnaf çocukları. Ulusumuzun nüfusumuzun binde yediyüzkırkı ediyor topraksız az topraklı köylüler. İşçiler, zanaatkâr, esnaf ise binde ikiyüzikisi...

Yâni köylülerin, işçilerin, zanaatkar ve esnafın, ulusca öğrenimindeki temsil oranı binde 82.

Oysa, üniversitede okuyan her bin kişinin 168 kişisi Toprak Ağalarının, mütegalibenin, 330 u da, sermaye çevrelerinin, sanayici, komprador, ve büyük tüccarların çocukları.. Toprak ağaları ulus nüfusunun binde ikibuçuk - üçü... Sermaye çevrelerinki ise altısı. Demek ki, hakim sınıfların, «dünya nimetleri»n den yararlanan, nüfusumuzun binde 9 unu teşkil eden bu «kaymak sınıflar»ın, yüksek öğrenimdeki temsil oranı binde 498.. Gerçekleri bakımından okumaya aşırı eğilimde bir sınıfın, memur sınıfının çocuklarının. Yüksek Öğrenimde büyük bir oran teşkil etmeleri, yalıtıcı ödev görmeleri uçurumun keskinliğini biraz gözden kaçırabilmektedir. Bunu derken bile, Devlet Bürokrasisinin yıllarca, Halk'a karşı kullanılmış bir baskı grubu haline getirildiğini unutmuyalım.

Üniversite'nin sosyal yapısı gibi, Türkiyemizin entellektüel çatısının niteliği de bu oranlarda saklıdır.

Sayın Rektör'ün dedikleri

Bir başka açıdan da ele alalım konuyu.. Gene açılış töreni dolayısıyla, İstanbul Üniversitesi Rektörü Sayın Ekrem Şerif Egeli, gençlere öğüd verip, onlardan, Üniversite geleneğine saygılı olmalarını istiyor ve «Üniversite'nin sayılması gerekli geleneğini» şu sözlerle belirtiyor.

«Üniversite, memlekette esen fikir rüzgârlarına karşı daima dalgakıran görevini yapmıştır.»

İstenilen, sevilen görevi bu Üniversite'nin; türlü fikir akımlarına karşı dalgakıranlık yapmak, önünü kesmek onları, engellemek.

Bir kez, memlekette bir fikir akımının oluşması, - gerçek bir fikir akımının oluşması - Halk'ın huzursuzluğunun, giderilmeyen ihtiyaçlarının, değişme dileğini, düşünce alanına yansması demektir. Olumlu ya da olumsuz.. Her fikir akımının altında, Halk'ın değinilmesi gereken bir gerçeği yatar.

Gerçekçi bir Üniversite'nin yapacağı, şey bu akımları bilim'in ve aklın potasında eritip, onları doğuran gerçek ihtiyaçları bulup, Halk'tan yana çözüm yollarını getirmektir. Geleceğin etkin, yönetici kuşaklarını, bu çözüm yollarının uygulayıcı öğeleri olarak yetiştirmektir. Halk'ın gerçekleri için her Labaratuvar olmaktadır kısacası..

Sayın Rektör tersini öneriyor; Üniversite önünü kesecektir fikir akımlarının, yasaklıyacak, tabulaştıracaktır onları... Çözmeden.

Neyin bilimini yapacak öyleyse Üniversite.. Olanın, sürmekte olanın, STATÜKONUN.

Özgürlük alanları Hakim Çevrelerin çıkar duvarlarıyla sınırlı, öyle bir STATÜKo'ki, otuzmilyonu aşkın Emekçi Halkın 82 çocuğuna karşı, birkaç yüzbin kişilik Hakim Çevrelerin 498 çocuğunun yüksek öğrenim yapmasını ve Türkiye'nin alinyazısına el koymasını olağan ve meşru bulur.

Aslında bu, birkaçyüz binin refahını, milyonların sırtından sağladığı bir düzende, mutlu azınlığını bütün topluma hakim kıldığı ideolojik yapının bir görüntüsüdür. Ne yüksek öğretimi, ne orta, ilk öğretimleri, ne aile eğitimi bu yapıdan ayrı düşünmek mümkündür. Halk'ın içinde uyuşup, başkaldırma-yı günâh saydığı karanlık bir dünya görüşünün öğretisi daha biz kundaktayken, belki ilk ninniyle başlar.

Kökü tarih dönemlerine dayalı bu yapı, temelinde «SÖMÜRME»nin yattığı ve bu varlığı sürdürmesi ancak «yığınların uyanmaması»na bağlı bir Toplum Düzeninin zarfuri üst yapısıdır.

Halk ve ilericiliğimiz

Bütün bunları söylemekle, Üniversite'nin, bugünkü sosyal ve ideolojik yapısıyla bir bütün olarak, «İlerici» olamayacağını anlatmak istemiyoruz yalnızca... Yanlış temeller üstüne oturtulmuş bir «İlericilik» iddiasıyla, Halk'la aramızdaki mesafeyi gitgide açmakta olduğumuzu da belirtiyoruz. Bu mesafe bir uçurum haline gelirse eğer, bunun vebalinin zerresi Halk'ın değildir.. Tümü, bilimsiz devrimcilerimizin, yarım aydınlarımızdır. «Halk anlamıyor, Halk geri.. Bu Halk'ın uyanması için daha yüz yıl ister..» sözleri, ancak bizim ihanetimizin ifadesidir.

Son söz

Sonsöz olarak, Üniversite'den hiç gerçek anlamında «İlerici» çıkamaz, demiyoruz şüphesiz. Bütün bu ideolojik aldatıların karanlığından sıyrılacak, hatta sınıfının verdiği bütün hazır lop nimetleri teperek, kendini Halk'ın mutluluğuna adayacak ve bütün bunları en küçük bir karşılık, istemeden yapacak, döğüşecek aydınlar çıkacaktır aralarından. Şimdiyedek de çıkmıştır.

Onların yolu çetindir gerçekten.. Onlar, yaşayan düzenin bütün dogmalarından, peşin yargılarından, kolaycılığundan, tembelliklerinden, aşağılık duygularından arınıp, kendilerini, kafaları, emekleri ve bütün maddi varlıklarıyla, en küçük bir ayrıcalık istemeden Halk'ın savaşını, Halk'ın içinde, Halk'la birlikte yürüteceklerdir.

Onlar, şu sözlerini, herşey pahasına ömürlerinin sonuna kadar savunacak olanlardır:

«Türk Gençliği, Türk Devrimini ulusumuzun yaşama nedeni olarak bilir. Bunun için devrimci ve Kuvayı Milliyecidir.

O, eğlenceler arasında boğulup günlük yaşantısından ötesini düşünmeyen bir burjuva gençliği değildir.

Milliyetçiliği Halk'ın «refah ve saadeti» olarak kabul eder. Bunun için Halk'ı sever. Halktan yanadır.

Eğer biz milliyetçi isek, insanları sevdiğimiz, insanların sulh içinde birlikte yaşamasını istediğimizdendir.

Eğer biz milliyetçi isek, Türkiyenin mutluluğunu, Türklerin insanca yaşamasını istediğimizdendir.

Herşeyden önce, insan ve Halk sevgisine dayanan milliyetçilik, insanları ve Halkı soymayı alışkanlık haline getirmiş kişilerin uzaktan, yakından en küçük bir ilişkileri olmadıkları bir kavramdır.»

Ne var ki, bu bilinçteki kişilere düşen görev, hele büyük çaptaki öğrenci örgütlerinin başındaysalar, temsil ettikleri kitleler adına söylemeden önce, bu ilkeleri o kitlelere gerçekten mal etmek için çalışmaktır. Öğrenci kitleleriyle, örgütleri arasındaki, biçimden öteye gidemiyen bağı, organik hale getirmek-tir.

Biliyoruz ki, bir öğrenci örgütünün ilerici niteliğinin, aksine dönüşmesi çok yakın yıllardan hatırlanabilecek örneklerde olduğu gibi, biraz destek gören, kaba güç denemeleriyle imkan içine girebilmektedir.

Halk'a, gerçekten veremeyeceğimiz şeyin, umudunu da vermemek, «ilerici» olarak, ilk namus borcumuz.

«LIBERMANİZM»

SOVYETLER BİRLİĞİ EKONOMİSİNDE YENİ YÖNETİM
REFORMLARI VE BİZİM DEVLET İŞLETMELERİMİZ.

Mekin DİNÇER

I. HABERLER

Yeni kararlar

Haber ajansları ve radyolar Eylülün son günlerinde Sovyetler Birliği endüstrisinde çok önemli temel değişmelerin yapıldığını bildirdiler: Endüstrinin yönetimiyle görevli bölgesel bazı örgütler kaldırılıyor, bunların yerine çeşitli endüstrileri temsil edecek yeni bakanlıklar kuruluyordu. Bundan böyle «fabrikalar birbirleriyle rekabete girecek ve iktisadî hayatta fiatlar ve kâr etme, esas faktörleri teşkil edecekti.» 1

Ajanslara göre, uygulanmasına geçilecek reformlar arasında dikkati çekenler şunlardır: «kârın, üretimin bir temel taşı olarak kullanılması, belirli kesimlerden bütün ülkeye yayılacaktır. Fabrikalar, istatistikçiler ve plânlama uzmanlarının saptadıkları ve gerekçesi olmayan üretim normlarını karşılamaktan çok, tüketim taleplerini karşılamaya çalışacaktır. Üretim plânlaması merkezî devlet denetiminden bir dereceye kadar çıkarılacak, fabrika yöneticilerine daha geniş denetleme yetkisi tanınacaktır. Fabrika yöneticilerine, üretimi arttırmak için işçilere özendirme niteliğinde prim verme hakkı tanınacaktır. Malın üreticiden tüketiciye geçişi, karışık bir nitelik gösteren aracı sistemden kurtarılacak, fabrikalar ile satış mağazaları arasında doğrudan doğruya ilişki olanakları sağlanacaktır.» 2

«Libermanizm» akımı

Bundan önce de gazete ve dergilerimizde Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'nın toplumsal yapısında çok önemli ve temel değişikliklerin yapıldığı hakkında haber ve yorumlar çıkmıştı. (3) Bu yayınlara göre, şimdiye kadar katı sosyalist ilkelerle yönetilen bu ülkelerde her gün daha da genişleyen ekonomik güçlükler ve halkın gittikçe artan tepkileri karşısında tam bir «geriye dönüş», hiç değilse, er geç aynı sonuca varacak bir «gevşeme» vardı; «Kol-

lektivist merkezî plânlamadan vaz geçilmekte», «arz-talep kuralları ve «kâr motifi» kabul edilmekte, «müstehlik tercihleri»ne - tıpkı kapitalist ülkelerde olduğu gibi - öncelik ve ağırlık verilmesi düşünülmekte ve böylece de tam ölçüde bir piyasa ekonomisine, hatta «serbest teşebbüs» sistemine benzer bir düzene dönülmekteydi.

Basınımızda «Libermanizm» diye tanıtılan bu akımlar, aslında, S.S.-C.B.'nde 1957 yılında başlayan ve merkezî plânlama örgütü ile ülkenin çeşitli bölgelerine dağılmış ekonomik işletmeler arasındaki ilişkilerin biçimini değiştiren işletme sorumlularına eskisine göre daha geniş yönetim yetkileri sağlayan ve çalışanların özendirilmesi amacını güden denemeler dizisinin yeni bir halkasıydı. (4) Tümüyle göz önüne alınınca da «toplumun yapısını temelden değiştirmek»ten çok, «emeğin ve sermayenin verimliliklerini arttırmak» ve özellikle «ürün ve hizmetlerin kalitesini düzeltmek için en uygun yöntemlerin seçimi» gibi teknik sorunlarla ilgiliydi.

II. AÇIKLAMALAR

Merkezî plânlama,

Bu yeni denemelerin genel niteliklerini Harkof Üniversitesi profesörlerinden olan ve 1962'de yayınladığı bir makale ile son tartışmaları başlatan Yevsei Liberman şöyle özetliyordu:

«Sosyalizm'de merkezî plânlama demek, üretimin bütün ayrıntıları yukarıdan emredilir demek değildir. Son zamanlarda bir sıra işletmenin başındakilere, inisiyatiflerini gösterebilmeleri için geniş yetki ve fırsatlar verilmiştir. Örnek olarak Moskova ve Gorkideki giyim eşyası fabrikalarını vereyim. Bu ekonomik kesimdeki toplam ürünün para ile ifade edilen değeri; nüfus artışı, satın alma gücü, gelirlerin giyim eşyası satın almaya ayrılan payları ve ham madde kaynakları gibi faktörler gözönüne alınarak, merkezî plân tarafından tesbit edilir. Plân, fabrikaların çıkaracağı elbiselerin biçim ve boyalarını kesin olarak tesbit etmez. Bunlar, satış mağazaları ile fabrikalar arasında yapılan anlaşmalarla şarta bağlanır. Fiatlar, resmî fiat listelerinde tesbit edilen ortalama fiatlara dayanılarak, anlaşmalarda ayrı ayrı belirtilir, ama, bu arada çeşidin yeniliği, çekiciliği, uygunluğu ve ambalajı gibi hususlar da gözönüne alınır.»

«Bir fabrikanın başarısı, önce mamullerinin satışı, sonra da kâr seviyesi

ile değerlendirilir. Bu sisteme deneme olarak başlandığı doğrudur, ama sistem değerini ispat etmiştir ve yakında başka sanayi kollarına da yayılacaktır. Bu sistem, ekonominin tümüne ait olduğu gibi ayrı kesimlerine ve coğrafi bölgelere ait gelişme hızları ve temel denge oranlarının da merkezden plânlaması ilkesi ile tam bir bağdaşma halindedir. Merkezî plânlamayı zayıflatmaz, tersine, plânlama kurullarını, bir takım ayrıntıların denetlenmesi görevinden kurtarıp, teknolojik gelişmeleri plânlamalarına ve bilimsel araştırma yapmalarına imkân vererek, daha da kuvvetlendirir.» (5)

«Merkezî plânlama, S.S.C.B.'nde ekonominin bunalımlardan uzak, hızlı kalkınmasını sağlar. Genel plânın öngördüğü hedefleri gerçekleştirmek amacı ile her büyük işletme, ya da üretim birliği, «müşterileri olan» kuruluşlardan sipariş almalıdır. Bu anlaşmalar, geliş güzel piyasa dalgalanmalarının ürünü olmaktan çok, merkezî plânın uygulanması ve gerçekleşmesidir. Bunun içinde, yeni sistem hiç bir zaman işsizliğe yol açmayacaktır. Her şeyden önce, işletmelerin çalışmalarını, aldıkları siparişleri yerine getiriş derecelerine bakarak değerlendirmek niyetindeyiz, ancak bundan sonra onların verimliliğini değerlendirebilir ve özendirebilir.» (6)

Serbest teşebbüs ve kâr

Yeni reform tedbirleriyle ilgili olarak Basında en çok üzerinde durulan noktalar, bundan böyle sosyalist ülkelerde «serbest teşebbüs»e ve «kâr motifi» ne verilecek önemi belirten haber ve yorumlardır. Bu konularda da Profesör Liberman şu açıklamaları yapıyor:

«Serbest teşebbüs ve teşebbüs ruhu aynı şeyler değildir. S. S. C. B'nde özel mülkiyetteki sermayeye dayanan serbest teşebbüs yoktur ama sosyalizm'de gerçek teşebbüs için her zaman bol fırsat vardır.»⁷

Bu tartışmalarda söz konusu olan «kâr» ın niteliğine gelince; Marx'cı anlamda kâr artı-değer'in, daha doğrusu artı-ürün'ün para ile ifadesidir. «Her toplumda büyüme ve gelişme için artı-ürün zorunludur. Bu kavramı Sovyet ekonomistleri uydurmadılar. Köle emeğine dayanan toplumda vardı, derebeylik düzeninde vardı, kapitalist düzende vardır. Sosyalizm'de ise bunun her parçasına, her kııntısına ihtiyaç vardır. Artı-ürün'ün para ile ifadesi olarak kâr, S. S. C. B.'nde devam etmektedir. Çünkü bu ülkede bir mal-para ekonomisi işlemektedir. Ve komünist düzen kuruluncaya kadar da işleyecektir. Bununla beraber, kaynağı ve niteliği bakımlardan Sovyet ekonomik teşebbüslerindeki kâr'ın, ka-

pitalizm'deki kâr ile pek az ortak yönü vardır. S. S. C. B.'nde kâr, plândaki satış fiyatlarıyla üretim maliyetleri arasındaki farktan ibarettir. Maliyet ne kadar düşük olursa kâr o kadar büyük olur. S. S. C. B.'nde kâr artışı toplumsal emeğin verimliliğindeki artışın para ile ifadesidir.»⁸

Uygulama

Konuyu yakından izleyen uzmanlara göre;

«Aslında, Sovyetler Birliği 1923'den beri, gerekli bütün malî fonları ve sanayiini bu kârlara borçludur ve bunun seviyesi, şimdi, Çarlık Rusyası'ndakinden 60 misli daha yüksektir. Gerçekten de resmî Sovyet istatistiklerine bakılırsa, kamu teşebbüslerinin toplam kârı 1940'da 3 milyar 149 milyon ruble iken, 1962'de 29 milyar 819 milyon rubleye yükselmiştir. Sovyet Maliye Bakanı'nun bu yılki Bütçe Konuşması'nda açıkladığı bilgilere göre de, 1965'de işletmelerin toplam kârları 40 milyar ruble olarak tahmin edilmektedir. Bu kâr'dan 31 milyar 600 milyon rublesi Bütçe'nin vergi gelirlerine ayrılacaktır. Bu tip vergi gelirleri ise toplam devlet gelirlerinin üçde birinden biraz aşağıdadır.»⁹

Bununla beraber Batılılar, çoğu zaman, bu güne kadar kâr'ın S. S. C. B.'nde inkâr edildiğini sanırlar.

«Kârın sosyalizm tarafından red ve kapitalizm tarafından kabul edilmesi, hiç bir zaman, sosyalizmi kapitalizmden ayırıcı bir özellik olarak kullanılmamıştır. Fark, kâr'ın doğuşunda, dağılımında ve kullanılmasındadır.»

«S. S. C. B.'nde kâr, toplumun tümüne aittir ve üretimin de tek amacı değildir. Sadece, halkın hayat standardını yükseltme, üretimi genişletme ve geliştirme aracıdır. Plânlı bir ekonominin koşulları altında kâr, üretim yöntemlerinin gerçek etkenliğini ve verimliliğini ifade edebilir ve etmelidir. Sovyet ekonomistlerinden çoğu kâr'ın, işletmelerimizin çalışmalarını özendirme ve başarı derecelerini değerlendirme alanında bir gösterge olarak kullanılabileceğine inanıyorlar. Ama bu, Sovyet devletinin merkezi plânlama yönetimini bırakmaya niyetli olduğu anlamına gelmez. Merkezi plânlama, işletme çalışmalarının değerlendirilmesi ve çalışanların özendirilmesi yollarının geliştirilmesinden hiç bir zarar görmeyeceği gibi, tersine, daha da kuvetlenecektir.»¹⁰

Geçenlerde bir Batılı gazetecinin sorularını cevaplandırırken Sovyetler Birliği Başbakanı Kosigin de aynı konudaki görüşünü şöyle açıklamıştır:

«Ülkemizdeki değişiklikleri kendinize göre yorumluyorsunuz. Bizim temel ilkelerimiz asla bozulmaz, değişmez. Özel kişilerin, bağımsız olarak üre-

tim alanına girmelerine izin vermemiz sözkonusu değildir. Yapmaya çalıştığımız, gerek tarım, gerekse endüstri alanında, yönetim mekanizmasında değişiklikler sağlamak, yeni düzenler kurmaktır. Bu mekanizmaları daha çok iyileştirmek, düzeltmek, geliştirmek istiyoruz. Yönetim mekanizmamızı her alanda daha iyi üretim sağlayabilmek, ulusal ürünü yükseltmek için uğraşıyoruz. Ekonomide yalnız yönetim, plânlama değil ama aynı zamanda kâr ilkesi de önemlidir. Ekonomi hayatımızda hiç bir zaman kâr sağlayacak mekanizmayı reddetmedik. Kâr sisteminin, mekanizmasının, çalışma verimliliği, üretim harcamaları gibi daha pek çok faktörleri içine aldığına, bir bütün olarak toplumsal kalkınmaya yardımcı olduğuna inanıyoruz. Kâr etmek demek, ulusal geliri arttırmak demektir. Biz böyle düşünüyoruz. Oysa, kâr'dan söz açtıkça siz bizim de kapitalist yoldan yürümeye başladığımızı sanıyorsunuz. Bazen, kâr yerine başka bir terim kullanmadığımız için doğrusu üzülüyorum. Belki birgün başka bir terim kullanacağız. Ama ilkelerimiz esas itibariyle değişmeyecektir.

Bizim toplumumuzda kâr ne demektir? Bizim toplumsal teşebbüslerimizde, üretim çalışmalarımızda, özel teşebbüs, kişilerin belirli ortaklıkları, ya da bir kısım mala, kâr'a sahip olmaları sözkonusu değildir. Kâr, bizde, çalışmanın verimliliğindeki sonuçları, üretim harcamaları ile satış fiyatları arasındaki farkı temsil eder ve sonuç olarak da giriştiğimiz toplumsal teşebbüsün olumlu olup olmadığını ölçmeye yarar. Liberman bizim gazetelerde kâr konusunda bir yazı yayınladı. Hemen bütün dünyada, Sovyetler Birliği'nin kapitalist sisteme döndüğü yolunda bir hayli gürültü koparıldı. Ama daha önce de açıkladığım gibi, kâr sistemi bizde her zaman vardı. Lenin, daha 1922'de kâr sisteminden söz etmiş, kâr mekanizmasını programa almıştı.»¹¹

III. YORUMLAR

Başın ve reformlar

«Libermanizm» denilen Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'daki ülkelerde uygulanmaya başlanan reformcu ekonomik tedbirlerin niteliği hakkında yapılan yorumlar, bu yorumları yapanların bilgi derecelerine, haber alma olanaklarına ve ayrıca da asıl niyetlerine göre değişiyor. Marksizm'e karşı olan bu reformları «gerçeklere dayanmayan sosyalist inançların tüm iflâsı» sayarak bu görüşleri sosyalizmi gözden düşürme çabaları emrinde diledikleri gibi

kullanmak isteyen düşünür ve politikacıların yorumlarıyla, olayları tarafsız bir gözle yakından izleyerek değerlendirmeye ve durumu aydınlatmaya çalışan gazeteci ve aydınlarla uzmanların yorumlarının farklı olması tabiidir.

Zaman geçtikçe, politika yönü ağır basan yorumların genel olarak doğru olmadıkları anlaşılmıştır. Reformlara adı karışan Profesör Liberman'ın ve en yetkili devlet adamı olarak Kosigin'in açıklamalarıyla da anlaşıldığı gibi, «merkezî plânlamanın iflâsı», «serbest teşebbüs'e ve kâr motifi'ne dönüş» değil, «plânlama yöntemlerinde reform, üretimin arttırılması ve kalitenin düzeltilmesiyle ilgili teknik çabalar ve denemeler» söz konusudur. Sosyalizm'i kapitalizm'den ayıran temel noktalarda değişme yoktur. Üretim araçları kamu mülkiyetinde kaldığı gibi, üretim de gene eskiden olduğu gibi, kişisel kâr amacı ile değil, kullanma amacıyla» ve serbest piyasa mekanizması yerine genel plânlarla yürütülecektir. Ancak, kapitalist düzenin dinamizmine yardım eden itici güçlerden de yararlanılacağı bildiriliyor.

Plân uygulanmasında merkezî karar örgütlerinin ayrıntılar üzerinde kesin yetkilerinin «gevşetileceği», üretimi arttırıp, kaliteyi düzeltmek amacıyla, kullanılan sermayenin verimliliğini ölçmek ve işletmelerde çalışanları özendir-
mek için hesaplanacak bir kâr fonu'ndan yararlanılacağı, «alternatif yatırım projeleri arasında öncelik tesbiti» sorunuyla ilgili olarak da «kullanılan ser-
maye için bir miktar faiz'in hesaplanacağı,» «üretim programları yanında sat-
ış programlarına da önem verileceği» anlaşılıyor. Ancak, bu önemli ve ince farkları, olayların tarihsel akışı içinde doğru olarak değerlendirmek gerekir. Bu gün yeryüzünün üçde birini kaplayan ve bir milyardan da fazla insanın ortak çabalarıyla kurulmakta olan yeni bir toplum düzeninin gerçek niteliğini bilmek ve temel sorunlarını kavramaya çalışmak kaçınılmaz bir zorunluluk-
tur. ¹² Çünkü Sovyet ekonomisi uzmanlarından Amerikalı Profesör Joseph S. Berliner'in de pek güzel ifade ettiği gibi: «İki kuşak önce sosyalist bir ekonominin işleyip işlemeyeceği sorusu tartışılırdı. Tarih o soruyu gündemden çıkardı. Geçen kuşak, soruyu, Sovyet ekonomisinin yeterli derecede verimli işleyip işlemediği şekline çevirdi. Bu soru da cevaplandırıldı. Artık, Sovyet ekonomisinin oldukça verimli ve yeterli işlediği kabul ediliyor. Şimdi tartış-
ma konusu olan, bu verimliliğin nasıl sağlandığı ve ne derecede olduğudur.» ¹³ Yeni kararlar işte tam bu verimlilik ölçüsü konusuydu ilgilidir. Yoksa sosyalizmin iflâsıyla değil.

Batılı yorumcuların bir kısmı da bu yeni reformların çok geçici bir süre yürürlükde kalabileceğini; bir yandan, yetkililerin ellerinden alınacağından

korkan eski plâncılarla uzmanların, bir yandan da bütün yeniliklere karşı olan diktacı, katı doktriner parti politikacılarının, Komünist Partisine üye bile olmayan bir teknisyen sıfatıyla Profesör Liberman'ın adına bağlanan bu gevşeme» ve «denemeler»i, çok geçmeden durduracaklarını tahmin etmişlerdi. Ama şimdi alınan haberler, bu görüşün de yanlışlığını, gerçeklerden çok, niyet ve dileklerle ilgili olduğunu göstermektedir. Önce Moskova ve Gorki şehirlerindeki iki giyim eşyası fabrikasında başlayan denemeler, Nisan başından beri benzeri 400 işletmeye yayılmıştı. Bir süre sonra denemelerin alanı nitelik bakımından da değişip genişleyerek, «müstehlik malları endüstrisi kesimi» n den çıkarak öteki kollara da yayıldı. Bu arada Lvov şehrindeki uygulama ile bir maden ocağının da denemeler çerçevesine alındığı öğrenilmişti. Şimdi Eylül sonunda alınan kararlarla bütün Sovyetler Birliği'nde «ağır endüstri»ye de yayılacağı anlaşılıyor. Reformlar, aynı zamanda, Yugoslavya, Çekoslovakya, Polonya ve öteki sosyalist ülkelerde de geniş bir biçimde tartışılmakta, hem de uygulanmaktadır.

Türkiye ekonomisi ve reformlar

Son seçim kampanyasının çok tekrarlanan deyiimiyle «karma ekonomi düzeni içinde hızlı ve plânlı bir kalkınma dönemine giren Türkiye» için sosyalist ülkelerdeki endüstri yönetimi reformlarıyla ilgili tartışmaların ve denemelerin önemi, bizce, büyüktür. Bazı politikacılarımızla yazarlarımızın Batı Basınında yayınlanan haber ve yorumların yalan-yanlış, yarım-yamalak çevirilerine dayanan bilgilerle konuyu ele alıp işleme çabaları çok anlamlıdır. ¹⁴ Bu çabaların altında, okuyucularına dış dünyadaki olaylardan haber verme ve onları aydınlatma görevinden çok, bir «kalkınma modeli» olarak sosyalist daha doğrusu, kapitalist olmayan kalkınma modelinin gözden düşürülmesi niyeti gizlidir.

Öte yandan, konu üzerinde Batılı Marxist'ler arasında da bir süreden beri ilgi çekici bir tartışma başlamıştır. Ama bu tartışmanın amacı, yönü ve seviyesi bizdekinden oldukça farklıdır ve kalkınma modeli olarak sosyalizmin gözden düşürülmesi çabalarıyla değil, kuramsal ilkelerle uygulama özellikleri arasındaki farklarla ilgilidir. ¹⁵

Oysa, Türkiye kalkınmak, hem de çok kısa bir süre içinde hızla kalkınmak zorundadır. Bunun için de şimdiye kadar denenmiş ve başarısızlığı açıkça ortaya çıkan kalkınma modellerinden değişik bir model seçmek zorundadır.

Türk seçmen çoğunluğunun sosyalizme tüm katışı olduğunu açıklayan bir partiyi iktidara getirmesiyle kalkınma modeli tartışmalarının artık geride kaldığını, yararsız olduğunu düşünmenin de yersiz olduğunu sanıyoruz. Bu parti yöneticilerinin, programlarına rağmen 1960 öncesinde olduğu gibi eylemleriyle özel kesimden yana bir devletçiliği sürdürüp götüreceklerini ve hatta kamu fonlarını kullanarak yeni yeni ekonomik devlet işletmeleri kurmak zorunda kalacaklarını tahmin edebiliriz. Yani kısacası, önümüzdeki dönemde de kamu kesiminin önemi azalmayacak tersine artacaktır. Çünkü dünya görüşü ne olursa olsun, ülkenin yönetiminden sorumlu bir politik grubun iktidarda kalabilmesi için, kendi seçmenlerinin de içinde bulunduğu geniş halk yığınlarının ekonomik ve kültürel durumlarını düzeltmeye çalışması zorunluğudur. Bunun için de elindeki bütün maddi ve manevî olanakları en iyi biçimde kullanması, onlardan en yüksek verimi alması gerekir. Türkiye'de kamu mülkiyetindeki ekonomik işletmelerin ise hem alanları geniş, hem de maddi değerleri çok yüksektir. Öte yandan, bu işletmelerin çalışmalarına yöneltilen eleştirilerdeki «tüketici seçim ve beyenilerinin göz önüne alınmaması», «aşırı bürokrasi», yeniliklere geç ayak uydurma», «pahalılık», «ürün ve hizmetlerde kalite düşüklüğü» gibi temel sorunlarla, sosyalist ülkelerdeki yeni reform akımlarının doğup gelişmesini sağlayan eleştiriler arasında büyük benzerlik ve paralellikler vardır. Bu bakımdan, bizce, oralandaki reform tartışmalarını ve yapılan denemeleri yakından ve ilk kaynaklara giderek izlemek ve bunlardan en az Batıdaki kamu işletmelerinin tecrübelerinden alınacak dersler kadar yararlı sonuçlar çıkarmak, yalnız milyarlık devlet işletmelerinin sorumlu yönetici ve denetleyicileri için değil, aynı zamanda bütün politikacılarla aydın vatandaşlar için de bir görevdir.

Yürürlükteki Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'mızda da öngörüldüğü gibi, ekonomik kamu teşebbüslerimizin kısa zamanda yeniden örgütlenmelerinin söz ve çalışma konusu olduğu ve aynı zamanda demokrasiye biraz daha yakın bir parlamenter döneme girdiğimiz bugünlerde sosyalist ülkelerin endüstri yönetimindeki reformları gerçek nitelikleriyle izleyip incelenerek, bunlardan kendi payımıza yararlanmak, gerçekten, ulusal bir görev olmaktadır. Yoksa, ulusun dışından tırnağından arttırılarak toplanan fonlarla kurulan ve yaşatılmaya çalışılan bu kurumlar, şimdiye kadar olduğu gibi, karma ekonomiyi ve devletçiliği küçük bir çıkarıcı zümrenin emrinde kullananların oyuncacı ve ülkenin ekonomisine ağır bir yük olmaktan kurtulamayacaktır. Oysa, çağdaş endüstri yöneticiliğinin ve sosyalist ülkelerin denemelerinin yol

göstericiliği ile bu milyarlık ulus işletmelerinin bütün güçlükleri yenerek yararlı varlıklar durumuna getirilmesi pek alâ mümkündür.

Mekin Dinçer

DİP NOTLARI :

¹ *Milliyet*, 29 Eylül 1965, sayfa 7

² *Yeni Gazete*, 28 Eylül 1965, sayfa 1 ve 7

³ Haber ve yorumların bazıları şunlardır:

³ YARIN Dergisi : 11 Haziran 1964 tarihli sayısında

«Gerçeğin komünist sisteme baskısı»

«Kâr etmek ayıp mıdır?»

«Sovyetlerde piyasa mekanizmasına ilgi»

3 Şubat 1965 tarihli sayısında:

«Libermanizm»

24 Şubat 1965 tarihli sayısında :

«Bizim Stalinistler»

«Moskova'da özel teşebbüs temayülü»

«Sovyet ekonomisi ve Liberman»

17 Nisan 1965 tarihli sayısında :

«Ruslar nihayet keşfetti - Müşteri daima haklıdır.»

Nuri Eren : «Sovyetlerdeki inkişaf ve ekonomik gelişme. «*Milliyet*, 15 Ocak 1965 Namık Zeki Aral : *Komünist alemde yeni yönelmeler*, (İktisadi Araştırmalar Tesisi» yayınlarından : 11), Mart 1965, İstanbul, s. 24 - 26

Dr. Feridun Ergin : «Rus ekonomisindeki yenilikler.», *Türkiye İktisat Gazetesi*, 7 Temmuz 1965 «Rusya'da ayakkabı ve tekstil sanayii kâr esasına dönüyor.»

Yeni Gazete, 9 Temmuz 1965 *Rusya'da piyasa ekonomisine dönüş*, («Eskişehir Ticaret ve Sanayi Odası» yayınlarından),

Ankara 1965, 20 sayfa. (İçindeki makaleler: «Rusya neden kapitalist sisteme yöneliyor?»),

«Kâr ekonomisine dönen Rusya'da serbest pazar tatbik edilmeyecek.», «Moskova özel teşebbüsün en iyi sistem olduğunu kabul ediyor»

«Sovyet Rusya'da ekonomik revizyonizm: Profesör Liberman'ın tezleri ekonominin her kesiminde uygulanacak», *Yeni Gazete*, 21 Temmuz 1965

«Marksizmden dönüşler», *Türkiye İktisat Gazetesi*, 7 Ekim 1965, s. 5

YİRMİDÖRT

- ⁴ A. B. D. hükûmetine bağlı Central Intelligence Agency (Office of Research and Reports) nin raporu; *The Soviet Economy: A collection of Western and Soviet views*, edited by Harry G. Shaffer, London, Methuen, 1964, içinde sayfa, 189 - 190
- ⁵ Prof. Liberman'ın 31 Ekim 1964 tarihli *The Economist* dergisinde yayınlanan mektubu.
- ⁶ Prof. Liberman'ın 5 Mart 1965 tarihli *Time* dergisinde yayınlanan mektubu.
- ⁷ *The Economist*'deki mektup, ve Liberman'ın 4 Kasım 1965 tarihli *Yeni Gazete*'de çevirisi yayınlanan makalesi.
- ⁸ Prof. Liberman'ın Kasım 1964 tarihli *Labour Monthly* dergisinde yayınlanan mektubu. (Bu mektubun çevirisi *Yön* dergisinde de yayınlanmıştır.)
- ⁹ Andrew Rothstein'in Şubat 1965 tarihli *Labour Monthly* dergisinde *Sovyetlerde Kâr* başlıklı makalesi.
- ¹⁰ *Time*'daki mektup.
- ¹¹ 12 Eylül 1965 tarihli *The Sunday Times* gazetesi. (Bu konuşma 16 Eylül 1965 tarihli *Yeni Gazete*'de de yayınlanmıştır).
- ¹² Amerika ve Avrupa'da üniversiteler içinde ve dışında Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerdeki gelişmeleri yakından izleyen ve değerlendirmeye çalışan çeşitli bilim merkezleri ve enstitüleri kurulmuştur. Bunlar çok geniş bir araştırma ve yayın faaliyeti yürüterek yetkili devlet yöneticilerinin ve kamu oyununun aydınlatılmasına çalışmaktadırlar.
- ¹³ «Managerial incentives and decision making», Subcommittee on Economic Statistics, Joint Economic Committee, Congress of the United States, Comparisons of the United States and Soviet Economies (1959), Part I, sayfa 356, *Readings on the Soviet Economy* (edited by Franklyn D. Holzman, Rand-Mc Nally Co. Chicago, 1962, içinde
- ¹⁴ Özellikle *Yarın* dergisinde yayınlanan bazı çevirilerin asıllarıyla karşılaştırılması ibret verici sonuçlar vermekte ve yapılan yarım-yamalak, yalan-yanlış aktarmaların yabancı dil bilgisizliğinden çok, dikkatsizlik, sorumsuzluk ve kötü niyet eseri olduğu görülmektedir.
- ¹⁵ Paul M. Sweezy, Charles Bettelheim ve Maurice Dobb'un görüşleri için bakınız: Aralık 1964, Nisan ve Eylül tarihli *Monthly Review* dergileri.

TÜRKİYE BİR ANONİM ŞİRKET MİDİR?

Ömür CANDAS

1965 seçimleri, hiç kuşkusuz, ne belli bir toplumsal oluşun sonu, ne de bir toplumsal oluşun başlangıcıdır. Yalnız, Türkiye'nin toplumsal gelişme çizgisinin önemli bir uğrağına raslaması ve belirli amaçlarla yüklü bir birikimin ortaya çıkması bakımından önemli sonuçlar taşır. Denilebilir ki, Türkiye'de halk oyu, demokrasinin birtakım uygulanma aksaklıklarına karşın tam olarak belirlenmiştir. Adalet Partisinin tek başına hükümet kuracak kadar büyük bir çoğunluk sağlaması, bu partinin halk oyunu etkilemesini birtakım yüzeysel nedenlerle açıklamaya çalışmadıkça, şaşırtıcı bir sonuç değildir. Kimi çevrelerde bu sonucun görünüşte ve geçici sayılması, gerçek adına kişisel dileklerden başka birşey kazandırmaz. Elbette halk oyu bir yerde takılıp kalmayacaktır, ama, böyle nesnel sonuçları, birtakım duygusal nedenlere bağlayarak, kendi öznel görüşümüzle bu sonuçların nesnellliğini bozarak, hangi bilimsel yöntemi doğru olarak uygulayabiliriz?

Şimdilik gerçek olarak beliren, Türkiye'de bir burjuva partisinin, bir beyaz ihtilâl gücüyle yönetimi ele geçirdiğidir. Gerçek burjuva ihtilâli ise, daha 1920 lerde, Anadolu'daki halk ihtilâlinin içine sinerek, bu büyük devrime kendi adını vermişti zaten. Sürecini tamamlamamış bir devrimin ise kendine başkaldıran kesin ve büyük güçler doğurması doğal sayılamaz. Engels'in *Ekonomi-Politiğin Konusu ve Amacı* adlı yazısında de belirttiği gibi, «Bir üretim biçimi, gelişme halinde bulunduğu sürece bu üretimin getirdiği bölüşümden zararlı çıkanlar tarafından bile desteklenir.»

Az gelişmiş ülkelerin genel sorunu

Kurtuluş Savaşı yaparak egemenliklerini kazanan bütün az gelişmiş ülkelerde bir zorunluk olarak çözümünü bekleyen genel sorun budur: Feodal düzende süregelen bir tarımsal üretimle, gelişmemiş bir kapitalist sanayinin toplumsal alanda yarattığı birikim. Kapalı ekonominin kırılmasıyla ortaya çıkan feodalizmin basıncı, büyük kitleleri bireysel özgürlüklerinin gerçekleşebileceği liberal bir düzene ve bu düzeni gerçekleştirecek etkenlerin desteklen-

YİRMİALTI

mesine götürmektedir. Çökmekte olan bu feodal düzenden, bu bütünlemeci kalittan, kitleler ancak güçlü birey olmanın ahlâkını almıştır.

Egemenliklerini Kurtuluş Savaşıyla kazanmış ülkelerin ilk tehlikeli kurumu liberal bir anayasadır. İlk düşünüş burada başlar. Ama kapitalizm yoluyla kalkınmanın imkânsızlığı bir yanda dururken; yeni bir bireyleme, güçlü birey olma ahlâkını içeren burjuvalaşma istekleri öbür yandan, basıncı arttırmaktadır. Kuşkusuz bu ülkelerde, çoğu zaman yönetime tek yanlı sahip olabilen yetenekli ve yeterli bir lider kadrosu başlangıçta, kapitalizme bütün kapıları kapamakla ülkelerine sosyalizm yolunda çok şey kazandırabilirler. Ne var ki, herşey de, bu kadronun başlangıç yıllarında ekonomide sağlayacağı gelişmiş, milli gelirdeki reel artışa bağlıdır. Çoğu zaman ise, gelirdeki artış, çeşitli özgül koşullar yüzünden, halkın içindeki bireyleşme basıncına yetmediği için az, gelişmiş ülkelerde liderler kadrosunun yürütmek istediği sosyalizm tehlikeye düşmektedir. Çünkü bu ülkelere halkının sosyalizmden beklediği burjuva özlemlerini doyurmasından başka birşey değildir. Çünkü bu ülkelerde yaşama koşulları kötüdür, eğitim durumu kötüdür ve sosyalist bir düzenin gerektirdiği ahlâktan, yani iç basınçtan yoksundur halk. Söz konusu olan bir sıçramadır şimdi: Koşulların zorladığı *idealist* bir sıçrama, ya da başarısızlık. Az gelişmiş ülkelerde sosyalizm denemesinin iki yüzlü bir bıçak oluşu bundandır. Sosyalist görüş, dialektik düşünceyi tarih ayakları üstüne oturtmayı başardıktan sonra şimdi de halkları tarih içine oturtmaya çalışmaktadır. Mısır, Küba, Endonezya, Cezayir gibi ülkelerdeki denemelerde, sosyalizmi halkın isteklerine oturtmağa çalışan liderlerin içinde buldukları zorlukların ve lider kadrosundaki çatışmaların nedeni budur. Geri kalmış ülkelerde, sosyalizmin uygulamadaki başarısı bilime dayanır, ama, çeşitli ekonomik çıkmazlar arasında yönetimde kalması da ahlâksal planda bir cambazlığa bağlıdır. Hiç değilse bir süre için böyle bu.

Kapitalizmin birinci başarısızlığı

Bu açıdan bakılınca, 1965 seçimlerinin beklenen sonucu verdiğini söylemek zor olmaz. 23 Nisan 1920 Meclisiyle başkaldıran halk 1924 den 1961 e kadar liberal bir anayasayla yönetilmiştir çünkü. Atatürk Devrimlerinin sosyalist bir ekonomi düzenine götüreceği nitelikte olmamaları, sosyalist planda bir alt yapı-üst yapı ilişkisi kurulamaması, bir ara uygulanan devletçilikle

«imtiyazsız sınıfsız, kaynaşmış bir kitle» kavramının bağdaştırılmağa gidilmesi ve toplam olarak sorunların bir bütün içinde ele alınmayışı sonucu Türkiye bir burjuvalaşma dönemine girmiştir. C.H.P. başlangıçtan beri bu durumun götürücüsüdür. Devletçi ve Halkçı olma ilkelerine bağlı oluşu uzun süre halk oyunu özellikle aydınları, yanıltmıştır. Çünkü batıda olağan toplumsal aşamalarını yaşayan ülkelerin burjuva partilerinde devletçilik ilkesine rastlamak bir çelişkidir. Az gelişmiş bir ülkede ise dış kapitalizm karşısında bir yerli ve köklü burjuvazinin gelişmesi hemen hemen olanaksızdır. Ama burjuvazi yararına bir devletçiliğin başarılı olabilmesi de olanaksızdır. Oysa kendi kendini kemiren bir kapitalizmden, kapitalizmin kemirdiği bir devletçiliği kurarak yaşatmak C.H.P. de Halkçılık ve Devletçilik ilkeleriyle adlandırılmıştır. Bu birbirini kemiren devlerde çıkış yolu bulamayan burjuvazi, basıncıyla dolu halk yeni bir ekonomik sistem denemesine DP. ile girmiştir. Nitekim kapitalizmin gücünü yükselten de D.P. olmuştur. Ne var ki C.H.P. nin ulusal egemenliği çiğnemenen gerçekleştirmeye çalışıp bozguna uğradığı kapitalist gelişmede, D.P., kapitalist gelişme adına ulusal egemenliği batı pazarlarında harcamıştır. Büyük çoğunluk, bu hızlı gelişimin nedenlerinin omuzlarına yıktığı ağır yükü daha karşılaşmamıştır. Bu yük belirli ekonomik sonuçlarıyla kendisine kadar ulaşmadıkça da büyük çoğunluk, özellikle köylüler D. P. nin devamı olan bu burjuva partisine oy vermeğe devam edeceklerdir. Çünkü Türkiye çeşitli özgül koşulları yüzünden idealist sıçrama şansını kaçırmıştır bir kez. Ve bu burjuvalaşma döneminde dış güçler, yönetime kendileri el koyma hakkına sahip olana kadar, ulusal egemenliğe aldırmanın bu kapitalist yönetimi koruyacak, hatta şimdilik enflasyondan koruma çarelerini de sağlayacaktır.

Kapitalizmin ikinci başarısızlığı

Ne var ki kapitalist batıyla kurulan ekonomik ilişkiler, yavaş yavaş, komprador bir burjuvaziye geliştirdikçe, tarihsel bir görevle yükümlü köklü yerli burjuvazi gelişme alanlarını yitirmektedir. Bu da burjuvazinin kendi içinde bir çatışmanın tohumlarını atmaktadır. Bu, hiç kuşkusuz Türkiye'de kapitalizmin ikinci başarısızlığı olacaktır. Ama yine de bu arka arkaya olan başarısızlıklardan sonra halkın sosyalizme büyük ölçüde oy vereceğini düşünmek erken olur. Bilinçlenmemiş bir kapitalizm isteğini bilinçli bir sosyalizm isteğine çevirmek bunca kolay olmasa gerektir. Böyle bir iç basıncın, burjuva istek-

leriyle yüklü bir çoğunluğun olduğu yerde sosyalizm basıncına dönüşmesi kolay açıklanamaz.

Şunu belirtmeli: Bu seferki kapitalizm denemesi Türkiye'yi kolayca daha kesin çelişkilere götürebilir. Çünkü Türkiye'de köklü bir burjuvazi gelişmesi de vardır. Ve çatışma, komprador bir sınıfla, kapitalizm adına kendilerine oy veren geniş halk kitlesi arasında çıkmağa daha yatkındır. Güney Amerika devletlerindeki, Viet Nam'daki ve Kongo'daki örnekler bu çatışmanın çok uzağında değildir. Çünkü artık iplerin ucu dış kapitalist çevrelerin eline geçmiştir. Ve bu çevreler bir Anonim Şirket gibi gördükleri Türkiye'deki hisse senetlerini çoğaltmağa çalışmaktadırlar.

Türkiye'de Kurtuluş Savaşı öncesine bir dönüşten söz edilmesi boşuna değildir elbet. Üstelik bunun sözcülüğünü tek başına T.İ.P. yapıyorsa üzerinde durulması daha da önem kazanır. Çünkü az gelişmiş bir ülkede sosyalizmden başka ekonomik bir çıkış yolu bulmanın imkânsız olduğu çeşitli denemelerle saptanmış bir gerçektir. Ve bugün anayasanın sınırları içinde bunu başarmak gerekmektedir: yönetime sahip olabilmek için halk oyundan başka başvurulacak hiçbir güç yoktur.

T. İ. P. nin Sorumu

T.İ.P. Türkiye'nin yarınının sorumluluğunu yüklenmek zorunda kaldığına göre, halk oyunu etkilemede uygulayacağı yöntem birçok bakımlardan ağır bir tarihsel görev niteliğini taşır. Bütün az gelişmiş ülkelerin genel sorunları içinde Türkiye'yi kapitalist bir düzenin götüreceği çıkmazdan kurtarması gerekmektedir. Ne var ki bunu da, yukardaki görüşler altında, emekçilerin salt sosyalizme oy vermelerini istemekle başaramayacağı bir gerçek olarak belirmiştir. Bu arada sosyalizm adına demokratik öncülük konusunda bilinç niteliği yerine sınıfsal dış tanımlamaların gözönüne alınmış iki yanlı bir başarısızlığın temelini atmak olabilir. Nitekim bugünkü T.İ.P. yöneticileri parti programına dayanarak yaptıkları seçim konuşmalarında bu yörengeye girmek zorunu duymuşlardır. Zaten bundan bir süre önce tartışma konusu olan bu sorun birtakım birikimlerin bilimsel tanımlar biçiminde ortalığı kaplaması dışında hiçbir gerçek çözüm yolu getirmemişti. Bütün az gelişmiş ülkelerdeki sınıf bilinci karşılığı bu sorunu çıkarır ortaya. Oysa asıl tartışılması gereken konu bu değil, zorunluklar içinde gelişen düşüncenin diyalektik

ilerlemesidir. Bunun karşıtı görüş, tarihsel gelişmenin yatağına çekilmekten başka birşey yapamaz. Bugün, kurtarılması gereken emekçi, halk ise, T. İ. P. nin herşeyden önce bir *Milli Kurtuluş Partisi* niteliğine bürünmesi zorunludur. Yoksa, programında bir Toprak Reformu'nda sözetmeyecek kadar bir kompradorlar partisi olduğu gösteren A.P. nin dışında yeni bir kapitalist eğilimli burjuva partisinin varlığını araması pek uzak değildir halk oyunun. Programında özel küçük toprak mülkiyetinin genelleştirilmesi niteliğini taşıyan bir Toprak Reformunu geniş bir konu olarak alan T.İ.P. nin, daha önce dediğimiz gibi, emekçi çoğunluktan salt sosyalizm adına oy istemesi, giderek, kendini tehlikeli bireyleşme eğilimlerine çözüm getirecek bir siyasal örgüt olmaktan kolay kolay kurtaramayacaktır.

Bu konu üzerinde durup, çözüm yollarını aralıksız araştırmak sosyalizmi benimsemiş her aydın düşüncenin, bütün az gelişmiş ülkelerin yükünü taşımak zorunda olduğu tarihsel sorumludur.

Öncü Yayınevi Sunar

Dr. Hikmet KIVILCIMLI'nın YAPITLARI

1. TÜRKİYE'DE KAPİTALİZM

7,5 Lira

2. KUVVAYI MİLLİYE CİLİĞİMİZ

2,5 Lira

3. TARİH — DEVRİM — SOSYALİZM

10 Lira

4. İLKEL SOSYALİZMDEN KAPİTALİZME

5 Lira

YENİ SÖMÜRGEÇİLİK YA DA YOKSUL ÜLKELERİ DAHA DA YOKSULLAŞTIRMA SANATI

JACQUES DE SUGNY

Çev: Hüseyin BAŞ

Az gelişmiş ulusların tez elden çözümlenmek zorunda oldukları çeşitli meseleleri var. Bu meselelerin politik nitelikte olanları dünya kamuoyunda hergün tartışılıyor ama en çok acısı çekilen ekonomik sorunlar.

Az gelişmiş ülkeler, genellikle üçüncü dünyadaki gerçek durumu, bütünüyle kavrayabilmek olanaklarından yoksun. Nitekim, meselelerin bütünü ile kavranması için muazzam istatistiklerin incelenmesi, hele değerlendirilmesi gereklidir. Ama, bu yapıldığında, meseleler karmaşıklıktan, anlaşılmasızlıktan kurtulur, gerçek çıplaklığı ile ortaya çıkar: üçüncü dünya ülkelerindeki ekonomik durum yürekler acısıdır. Bu durum on yıl sonra daha da kötüleşecektir. Zira gelişmiş ülkelerin üçüncü dünyaya zorla kabul ettirdikleri «yardım» biçimi ve ticaret türü giderek yoksullaştırmakta, yıkmaktadır. İşte rakamlar...

Dünya ekonomisi kaçınılmaz krize doğru yol almaktadır. Ekonomik kriz tarihin öyle bir anıdır ki orada ekonomiler kendi içlerine kapanır, uluslararası ticaret durur. Oysa dünya ticareti on yıldır, karşı konulmaz bir biçimde, yavaşlamaktadır. Dünya ihracatında görülen eğilimleri 1950 den 1955 e % 8,4 lük bir yükselme kaydetmiştir. Oysa bu oran 1955 den 1960 a sadece %6,6 dır. Bu ritimle gittiği taktirde dünya ihracatındaki artış 1975 ile 1980 arasında tamamen duracaktır. O zaman ise, 1929 daki gibi büyük ve yıkıcı bir «dünya krizi ile» karşı karşıya kalınacaktır. Bu gerçeği bir çok ekonomi uzmanı gibi Amerikan Federal Reserve Board'ın genel direktörü Martinsk da teslim etmektedir.

Bu türlü bir dünya krizinden en çok zarar görecektir, şüphesiz, az gelişmiş ülkeler olacaktır. Niçin? çünkü, geri kalmış ulusların, uluslararası ticaretteki paylarının değeri, karşı konulmaz biçimde, eksilmekte düşmektedir:

1960 yılında az gelişmiş ülkelerde yaşayan kişi, sanayileşmiş ülkelerde yaşayan kişinin ürettiğinin hemen % 9,3 ünü üretiyordu. 1970 yılında bu oran %8,3 e düşecektir. Bu şartlar altında-ki az gelişmiş ülkelerde kişi başı-

na hesaplanan 159 dolarlık brüt gayri sâfi hâsıla tezi fazla iyimserdir - az gelişmiş ülkelerin, yardımın bugünkü şekliyle devam etmesi halinde, akıldururucu rakamlara erişen borçlarını ödemeleri asla mümkün olamayacaktır.

Böylece, büyümenin gittikçe yavaşladığı uluslararası ticaret alanında, az gelişmiş ülkelerin ticareti de günden güne azalacaktır. Bu neden böyle olacaktır? sebebi basit: ilkel madde (genellikle ham madde) satıcısı durumunda olan az gelişmiş ülkeler, giderek ihraç ettikleri maddelerin fiyatlarının düştüğünü göreceklerdir.

Sun'î Fiyat Artışları

Söz konusu «ilkel maddeler»in endeksi, 1950 den 1961 e %7 oranında düşme kaydetmiştir. Gerçi, 1962 Ekiminden bu yana bu endeksler yükselmişti: 1931 deki 100 esası üzerinden Moody's endeksi 362 den 381 e, Reuter ise 411 den 488 e. Ama bu global endeks bütün ilkel maddeleri, özellikle demirsiz madenleri kapsıyordu. Oysa bu maddelerdeki fiyat yükselişleri endeksin de yükselmesine yol açıyordu. Mesela, Çin'in, Sovyet Rusya'nın Londra pazarına daha az platin, tungsten ya da cıva, gümüş, kalay satar olmaları veya Bolivya'da, Malezya'da karışıklıkların patlak vermesi yine Leopoldville Kongo'sunun kalay ihracatını kısması endeks yükselmeleri nedenleri arasındadır. Bu ise, belli sürelerde geçici fiyat yükselmelerine yol açmaktadır. Nitekim Haziranda demirsiz madenlerdeki düşmeler Moody endeksinin 370,3 e, Reuter'in de yeniden 381 e gelmesine sebep olmuştur.

Endüstri ülkeleri ihracatında Düşme

Ama daha önemlisi gelişme halinde olan ülkelerin tarım ihracatları değerinin 1963 de %1 oranında düşmüş bulunmasıdır. Bu eğilim devam etmektedir. Şekerin endişe verici durumda olması, kahvedeki güçlükler, (mesele kahve üreticisi ülkelere baskı yapılmasıyla çözümlenebilmiştir), tahıl piyasasındaki «doğunluk» kakaonun yıkılışı hep bu genel krizin belirtileri arasında yer almaktadır. Az gelişmiş ülkeler, eğer daha az ilkel madde ihraç etmelerine karşılık daha fazla endüstri ürünleri satabilselerdi bu iyi bir işaret sayılabilirdi. Ama durum, bunun tam tersidir ve geri kalmış ülkelerin endüstri ürünleri ihracatlarının değeri düşmektedir.

1955 ten 1961 e, az gelişmiş ülkelerin endüstri ürünleri dünya ticaretin-

deki payı, 5 ken % 4e düşmüştü: Az gelişmiş ülkeler 1965 yılında sosyalist blokun 7,7, sanayileşmiş ülkelerin 52 milyon dolarlık satışına karşı ancak 2,6 milyarlık bir satış yapabilmişlerdir. Bu konudaki düşme gittikçe daha da belirli olmaktadır. Başka bir deyişle GATT'ın direktörü E.W. White'nin söz ettiği ünlü endüstri ürünleri ticareti liberalizasyonu, sanayileşmiş ülkelerin ihracatına % 1 lik bir oranda zararlı olabilmıştır. Oysa çok az sayıda az gelişmiş ülke endüstri ürünleri satabilmektedir: Hindistan (270 milyon dolar), İran ve Filipinler (110 milyon), İsrail ve Meksika (100 milyon), Pakistan, Formosa, Arjantin ve Brezilya (dördü birden 130 milyon). Geri kalan 79 az gelişmiş ülke ise, gittikçe azalan bu ihracatı, paylaşmaktadırlar. İlkel maddeler ve endüstri ürünlerindeki bu çift düşüşün sebepleri nedir? Çünkü, sanayileşmiş ülkeler, her gün daha iyi teçhiz edilen ülkeler olarak, daha fazla bitmiş mal ve ilkel madde üretmektedirler: Fransa buğday fazlasıyla ne yapacağını bilmemekte ve buğdayını Çin'e satmak için, geri kalmış bu ülke olan Arjantinle rekabet etmektedir. Meyvelerini satmak için çırpınan İtalya Fas ve Tunusun Ortak Pazara girmelerini geciktirmektedir. Böylece Sanayileşmiş ülkeler yoksul ülkeleri devamlı bir biçimde daha da yoksullaştırmaktadır. Alış-veriş düzenindeki bu bozukluk (alınanla satılan şeyin değeri arasındaki fark) 1951 den bu yana az gelişmiş ülkelerin 38 milyon dolarlık kaybına sebep olmuştur.

Borçlanma Mekanizması

Düzendeki bu bozukluğa ulusal ekonomilerin hangi grupları dayanabileceklerdir. Az gelişmiş ülkeler buna rağmen ayakta kalabilmişlerdir. Zira sanayileşmiş ülkeler onlara «yardım» etmektedirler. Az gelişmiş ülkeler 1951 den 1962 ye kadar 45,9 milyar dolarlık «yardım» almışlardır. Söz konusu «yardımlar» uluslararası teşkilatların verdikleri «kamu kredileridir. Bunlar Birleşik Devletler (% 1), Fransa (% 3), Almanya (% 3 le yüzde 5 arası), İngiltere % 6 ya kadar), faizlerle verilmişlerdir. Ayrıca bu kredilerin, çoğu sözde kalmışlardır. Özel olarak verilen kredilerin payı ise sürekli bir biçimde azalmaktadır. Ama bu ödünç vermeler, faiz oranları ne olursa olsun Az gelişmiş ülkelerin daha da fazla borç içine batmalarına yol açmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerin dış borçları, 1955 den bu yana iki kat ödemek zorunda oldukları faizlerin toplamı da dört kat artmış bulunmaktadır. Bu ülkeler 1962 sonunda dünya'nın kalan kısmına 24 milyon dolar borçlanmışlar-

di. Borçların faizlerini ödemek ve amorti etmek içinse, her yıl, ihracattan elde ettikleri toplamın % 10 una tekabül eden 3 milyon gerekliydi. Burada söz konusu olan sadece uzun vadeli borçlardır: Bu yükler altında bunalan az gelişmiş ülkeler paraya olan ihtiyaçlarını oniki ay» süreli, yani kısa vadeli krediler almak suretiyle gidermektedirler. Bu tür borçlanmalar ise 1962 de ellerindeki altın ve döviz rezervlerinin % 40 ına tekabül eden 4,6 milyon dolara yükseltmekteydi. Sonuç: Az gelişmiş ülkeler sanayileşmiş ülkeler ve uluslararası teşkilâtlara Asste 10 milyon dolar borçlu idiler. Oysa, 1964 te bu borçların toplamı 30 milyardır. Az gelişmiş ülkelerin borçları hiç bir engel tanımadan artmakta ve bu ülkelerin gelişmelerini frenlemektedir. Latin Amerikada, dış borçların ödenmesi 1960 ta ihracat değerinin % 8 ini kapsamaktaydı. Oysa bu oran 1964 de % 17 ye yükselmiştir. Bu durumda lâtin Amerika'da neden «yatırım» yapılamadığı daha açık bir biçimde anlaşıl-maktadır.

Ödenmesi İmkansız Borçlar

Az gelişmiş ülkeler bu borçları nasıl ödeyecekler? Tek çıkar yol, üretimlerini yani «gayri safi iç hasılayı» artırmak: Bu 1950 de 110 Milyar dolardı. 1960 ta ise 169, 8 milyarı buldu. 1970 te de muhtemelen 261 milyara yükselecek. Ama az gelişmeleri 261 milyara yükselecek. Ama az gelişmiş ülkelerin nüfusu da ortalama % 2,4 lük bu hızla artmaktadır: Nüfus 1960 ta 1 milyar 301 milyondur. Bu, 1970 de 1 milyar 642 milyona ulaşacaktır. «Yeni gelen» 341 milyon nüfusa, gıda giyim, iş gerekli. Yeni Fabrikalar, yeni yollar gerekli. Böylece görülüyor ki gayri sâfi iç hasıladaki artış az gelişmiş, ülkelerin sadece ayakta kalmasını sağlayabilecek. Öte yanda bu ülkelerle sanayileşmiş uluslar arasındaki uçurum daha da genişleyecek... zira bu kişi başına düşen «gayri sâfi» iç hâsılanın 1960 dan 1970 e 130 dan 159 dolara yükselmesi için toplam hâsılanın 170 den 261 milyon dolara çıkması gerekir: üçüncü dünyanın tümünde nüfusun %2,4 artmakta olduğu kabul edilirse bu rakama her yıl %2 daha eklenmesi şarttır.

Çalışma açık biçimde ortadadır: az gelişmiş ülkeler nüfuslarına yeni katılanları beslemek istiyorlarsa eğer çabuk kalkınmak zorundadırlar. Bunun için de daha çok gelire ihtiyaçları vardır. Ama bu gelirler kalkınmayı frenliyen «yükleri» de beraber getirmektedirler. Bu yükler ise kalkınmanın yavaşlamasına yol açmakta ve bir süre sonra da az gelişmiş ülkelerin gelişmesi ta-

mamen durmaktadır. Başka bir deyişle, yardımın yapısı, bugünkü uygulanma biçimiyle yardım alan ülkeleri, bir kısır döngü (fasit daire) içine hapsedmektedir. *Bu işte kazanan sadece, yardım yapan gelişmiş ülkelerin iş adamları, müteahhitleridir.* Devletleri'nin az gelişmiş ülkelere verdikleri «ödünçler» kâr şeklinde geri dönmekte ve bunların ceplerine girmektedir. Bütün bunlar bir yıllık bir süre içinde farkedilmezler. Ama olay, on yıllık bir sürede korkunç bir açıklık ve kesinlikle ortaya çıkar.

Mesele şüphesiz, az gelişmiş ülkelerin sattıkları ilkel maddelerle ihraç ettikleri bitmiş malların dünya piyasasındaki fiyatlarıyla ilgilidir. Ama, burada bile, yardımın yapısı rol oynamaktadır: yardımlar, bugünkü şekliyle sanayileşmiş ülkelerin, işine yarayacak bir biçimde verilmektedir.

Çözüm Yolu

Dünya ekonomisinin geleceği endişe verici olmasaydı, herşey düzelebilirdi. Ama daha önce de gördük, dünya ekonomisinin geleceği karanlıktır. Zira uluslararası ticaretteki «büyüme» yavaşlamıştır. Böylece az gelişmiş ülkeler durumlarını «kriz öncesi» ortamı göz önüne alarak incelemek zorundadırlar. Ayrıca söz konusu krizin başladığına ait belirtiler de vardır: yardım veren ülkelerin tavırları sertleşmiştir. (Fas ve Tunus'un ortak pazara katılmalarının geciktirilmesi, Fransız-Mali görüşmelerinin kesilmesi, Amerikan yardım programlarının kısıtlanması gibi).

Ama bütün bunlara rağmen genel bir çözüm yolu bulunması gereklidir. Bu, yardım yapan ulusların çıkarlarıyla da yakından ilgilidir. Söz konusu olan 1929 krizi gibi bir krizin önlenmesidir. Az gelişmiş ülkeler için bu bir ölüm-kalım meselesidir. İlk elde çözümlenmesi gereken «yardımların» mekanizması ile amortisman oranları meseleleridir. Bu gerçek, zengin ülkelerin yöneticilerine kıyasla daha iyi haber alan BIRD gibi uluslararası teşkilâtlarla teslim edilmektedir. Gelecekte daha fazla yardım elde etmenin ve hele bu yardım alan az gelişmiş ülkelerin, Kennedy Round'daki 75 ler gruplaşması gibi, sağlam bir blok halinde birleşmeleridir.

CEYHUN ATUF KANSU

GEMİCİ FENERİ

Geceyi bitirmişti çadırında
Saat dört: Bir kuşların uyandığı vakit
Bir de çocuksu türkülerle akan derenin.
Kalktı, giyindi, tıraş oldu
İnce, sarı sakalını yorgun gecenin
Attı gergin derisinden.

Dışarda, ışılan gözleri Anadolunun
Apollon ısırmıştı günün yeşil elmasını
Uzakta dağların birinde
Damlıyordu altın kanı kız oğlan kız seherin
Ve içinde parmakları, eldivenlerin
Değdi, gebe tanağrisına.

Bir doruktu, batıya doğru
Çıkılacaktı.
Baygın süpürge çiçekleriyle Keçi yolu
Karanlıktı taşlar ve dikenler
Aldı gemici fenerini emireri
Işığı biraz ortalık.

Petrol ışığı, karanlık gecesinden halkın
Düşüyordu, titrek ve cekingen
Köylü işi bir fenerden:
En önde gidenin kara kalpağına
Öne düşmüştü başı ve dolgun başak düşüncesi
Çok yakındı toprağa
Ardında, halk askerleri
Çadır bezinden ceketleri
Ve Ilgınlı müsüman piyadelerin
Söğüt kabuğundandı tüfeklerinin kayışı
Bir avuç un verilmişti,
O akşam bütün erlere.

OTUZALTI

Ardında, Çankırı demirciler loncası
Kırşehirin Ahî kavakları
Ve durmuş bütün çıkırıkları
Dokumacıların.
Bir yarı sömürgeci arta kalan çarşı
Tuz satan bir avuç ve Mançester kumaşı.

Önünde, ışır mı ışmaz mı belli değil
Sıra dağların tuttuğu sabah.
İngiliz bankaları, karanlık orman
Petrol tekelleri, yoksul gaz lâmbalarının
Ve dev fırınlarıyla savaşların buyruğunda
Akan çelik ırmağı: U.S. Steel Corporation.

Yolunda, çiğ tutmuş sabah otlarında
Yoğunlaşan gözyaşı uzak anaların
Değdikçe ayaklarına ses çıkaran
Yuvarlanıp giden su sesine
Ve düşen bir çığrı gibi alaşafağın ortasına
Çoban taşları yurdunun.

— Viyetnamlı bir kurtuluş savaşçısı
Bilebilir, bu seher vakti
Kuşların, taşların bu kadar güzel olduğunu
Bir köprüyü tutan çeteciler
Kırksekiz yıldızlı çavuşlara karşı
Bir onlar bilebilirler, bu kutsal sessizliği
— Belki birde, yıllar sonra Cezayirde
Ulusal kurtuluş Ordusunun
Bir tepeyi tutmasında
Otların, kuşların ve taşların
Katişması vardır bu saatte,
Yurdseverlerin suskusuna! —

Gün ağarmamıştı daha, batı göğünde
Bir dilimay, sesizlik gemisi
Forsasız, özgür kürekçilerle
Tutsaklığı yasaklayan bir denizde
Çekip gidiyordu kanlıcağa şıpır şıpır
Sabah kahvelerine evrensel barışın.

Uyanmamıştı böcekler,
Kabuklarının çitirdisinde
Güneşin türküsü yoktu daha.
Susarlardı hep kara gecede
Davar sofrası ıslak otların
Uyuduğu ıssızlık damında.

— Kimse bilmiyordu daha,
Tepelerde bilmiyordu, Tinâztepe
Ot yığınlarının kokusunda.
Bir gök bıçağı gibi Kaleciksvirisi
Ve hayal meyal, Frikyalı çobanların
Çiğ topladığı Çiğiltepe.

Gün ağarmamıştı daha, çıkıp durdu
Getirip yanı başına diktiler bayrağını
Doruğuna tan yerinin.
Bayrak kıvıldadı hafiften ve haber verdi

Vaktin geldiğini
Esebilir artık bağımsızlık yeli.

Vardılar yanına ve durdular
Askerler fenerleri söndürdüler
Tan ağarıyordu.
Seher yeli almış getiriyordu kuşları
Günün uyanan bahçesinden
İlik gül yatağından doğunun.

Saat 4.30 olmalı... birdenbire,
Çobanlar istasyonu... Şavkı vurdu bir ara...
— Bir istasyondur, Afyon ovasında —
Terlemiş elleri arasından bir topçu neferinin
Uçtu gök gürelemesj, kaygan namlusundan sabahın
Ve geldi, düştü sessizliğin tam ortasına.

Gemici feneri bir güneşti şimdi
Ve en haklı saati Anadolunun
İşiyordu bir kılıçta, kuşlar sustuğunda saat beşti
Sirtında taşıyıp bozkırlı halkımın, dağlara çıkardığı
Ve yuvarladığı, yıkılası dünya zulmüne
Ovalara gümbürtülerle düşen, namuslu bir güneşti.

Ceyhun Atuf kansu.

MUHSİN ERTUĞRUL KONUŞUYOR..

Türkiye, devrimin yarattığı insanların, devrimin ilkelerini hayata geçirme çabaları ile büyük bir hızla eski kurumları geride bırakan bir ülkedir artık. Bu düşüncenin her alanda geçerli olduğunu saptamak çeşitli örneklerle mümkün. Devrimcilerin her alandaki eylemleriyle eski boruların öttüğü kurumları değiştireceğini görmemiz yakındır. Bunun önüne geçileceğini sanmak, Türkiye'yi kafes arkasından görmek demektir. Bilimin ve sanatın yurdumuzda yarattığı aşamaların nereye kadar uzandığını görmemek demektir.

İstanbul Belediye meclisi «görmeyen» ve «bilmeyen» insanlar çokluğu ile açtığı oturumlarda yüzyıllık çınarlar gibi kökleşmiş değerlerimizi baltalamaya çalışırsa karşısında İstanbulluyu bulur, devrimci aydını bulur, sanatçıyı bulur, 1923 sonrası yaşantımızı bulur. Muhsin Ertuğrul'un başrejisörü bulunduğu tiyatro'da yargılama numaraları çevirmek isteyenler dün de aynı çelme hevesleriyle Türk Tiyatrosu'nun kuruluş çabaları karşısına çıkan anlayışların benzeri olsalar bile-tıpkı onlar gibi-hızına yetişemeyip arkasında kaldıkları ilerlemenin uzağından bakmak zorundadırlar.

Elli yıl Tiyatro savaşı veren adamın Otuzbeş yıl önceki kavgasına tanık olan yazılara dikkat ediniz: konuşan Muhsin Ertuğrul'dur.

İHTİSAS İŞİ

Deri, mezbahadan çıkar, fakat kundura orada yapılmaz; kumaş fabrikada dokunur, fakat elbise orada dikilmez; orman mütehassısı ağacı yetiştirir, fakat mobilya yapmaz, maden ameleşi gümüşü topraktan çıkarır, fakat savatçılıktan anlamaz; balıkçı balığı tutar, fakat mayonezi beceremez, hele her kalem tutan, her yazı yazan tiyatrodan, piyesten hiç anlamaz. Bu bir ihtisas işidir.

Bu bir meslektir, bu bir sanat işidir, bu güzel sanatlar içinde en güç şubelerden biridir, derin tettebbu ister. Tiyatro başlıbaşına bir hayat vakfedilse bile, ciltlerle kitap okunsa bile, diyar diyar tiyatrolar gezilse bile, gene ucu bucağı bulunmayan bir sanat şubesidir. Böyleyken, bir takım sütun karabor-sacıları, hiçbir meslekte dikmiş tutturamıyanlar, bu sahayı serbest bulmuşlar, çala kalem yürüyorlar. Onlara artık höst demek lâzım.

Höst... diyorum. Artık o çomaksız oynadığınız salonun etrafını, sanatın dikenli teliyle ördük, artık içeriye başı boş girmek yasak. Yalnız sanat

bilgisi bilgimizden, sanat görgüsü görgümüzden, sanat sevgisi sevgimizden fazla olanlara kapımız ve kalbimiz ardına kadar açık.

Fakat sakın oraya eskisi gibi turediler girmeye kalkmasın. Burası, yirmi senemizi yıpratmış, her türlü yokluk içinde, göz nurumuzu alın terimizi döktüğümüz ömrümüzü törpülediğimiz bir meydandır. Burada tufeylilerin, yaygaracıların yeri yok. Tiyatromuzun sahnesi, sanatkârların, salonu halkındır. İkisi arası bezirganların, yazı komisyoncularının ipini pazara çıkaracağız.

Sanat muhibbi olmak bir meziyettir ve biz, bize hitab ederken sanat düşüncesinden başka kaygısı olmayanlara taparız. Onların en acı ihtarlarını, iyiliğimizi isteyen bir hâminin samimi nasihatları gibi derhal yerine getirmeğe çalışırız, çünkü sanatın ilerlemesi, bizim ilerlememiz, memleket irfanının adımı demektir. Biz, kendilerini, kanatlarını yakmağa mahkum eden pervaneler gibi hayatımızı seve seve sanat sevgisi için, sahnenin ateşi, sanatın alevi üstünde kurban vermiş kimseleriz. Sanatla sahnenin yükselmesi, herkesten evvel bizim isteğimizdir. Ve biz bunun tahakkuku için yapabildiğimiz kadarını yapıyoruz. Yazılarının arkasında gizli düşünce taşımadan bize yardım etmek isteyenlere, bilgisizce, görgüsüzce yardıma gelenlere teşekkür eder, ölünceye kadar minnetler taşırız.

Fakat, dillerinde yalan, yüzlerinde maske, arkalarında şahsi menfaat kasasının maymuncuğuyla, kapımıza yaklaşmak isteyenlerin vay haline.. Öylelerin bileklerinden kısıktırak yakalamak, dillerindeki rüyayı, yüzlerindeki maskeyi, ellerindeki her kapıya uydurmak istedikleri anahtarını teşhir etmek borcumuz. Bunu bize mukaddes kitabımız olan sanat sevgisi emrediyor, bunu bizi yıkıcılıktan ziyade yapıcılığa muhtaç olan toprağımız emrediyor ve biz bunu yapmağa ahdettik. Veyl sahte bilgilere, sanat turedilerine...

1 Mart, 1930 Darülbeydi Dergisi sayı: 2

SENEDE YİRMİ MİLYON LİRA

.....

Bir aralık gözüme Alman milletinin tiyatrolarına verdiği tahsisatın miktarı ilişti. Bu korkunç bir yekündü. Kırk milyon altın mark, yani yirmi milyon Türk lirası.

KIRK

.....

Bununla beraber, bu Alman milleti bu harpten mağlup çıktı, bir millet Versay'daki muahede ile açlığa ve ölüme mahkûm edildi. Bu millet senelerce çalışacak, ve yalnız kazandığını değil, şimdiye kadar biriktirdiğini de galiplere verecekti. Böyleyken, ölüme mahkûm edildiğinin üzerinden daha on sene geçmedi ki, on tiyatronun açığını kapatmak için yirmi milyon Türk lirası tahsisat veriyor. İşte bu kuvvete irfan derler, bilgi derler, medeniyet derler.

İstanbul şehrinin Darülbedayi denilen bir tiyatro heyeti vardı ve bu heyete, İstanbul belediyesi senede yirmi bin lira tahsisat verir ve alır. Verir ve alır diyorum, çünkü Darülbedayi senede sekiz bin lira Darülaceze vergisi ile, gene senede sekiz bin lira tiyatro icarı olarak, Belediyeye bu onaltı bin lirayı iade eder.

Fakat dışarda münekkit namı altında geçinen bir iki adam vardır ki, ne zaman Darülbedayi'in aleyhine bir hava estirmek isteseler daima bu şehir tahsisatından yana yakıla bahsederler. Darülbedayi sanatkarlarını bir leşin üzerine konmuş karga gibi göstermeğe çalışırlar, sanki verilen tahsisattan onların cebine bir para giriyormuş gibi, sanki verilen tahsisatın miktarı yüzlerini ağartacak kadar çok bir yekûnmuş gibi.

İşte bu menfi kuvvete de cehalet, bilgisizlik, vahşet derler.

Darülbedayi, No: 7-1 Kasım 1930

MÜSBET OLUN, MÜSBET, MENFİ DEĞİL.....

Dünyada herşey affedilir, fakat cemiyet içinde muayyen bir mesleği, taayyün etmiş bir ihtisası olmadan, her kapıya sarkıntılık eden, heryerden tufoylu gibi, geçinmek isteyen, her yeri izaç ederek çalışmaya mani olan kimseler affedilmemelidir. Bu adamlar, dillerindeki ve ellerindeki menfi kuvvetle, ancak başkalarının ilerlemesine, çalışmasına mani olurlar. Kendileri hiçbir eser yapmadıkları, yaratamadıkları halde, köşelerinde çalışanlara musallat olurlar, vırlarlar, dırlarlar, tâ ki kapınızdan kovuncaya kadar, ta ki sopayı kapıp defol deyinceye kadar.

Efendiler, müsbet olun, müsbet. Kendiniz birşey yapmıyorsanız bile, zararı yok, hayatta vazifeniz başkalarını teşçi etmek olsun. Bu büyük ve temiz bir harekettir. Hiçbir şeye yaramıyor, zerre kadar kuvvet sarfetmiyorsa-

nız bile, zarar yok, kahve dövücünün hınk deycisi olun, o bile müsbet birşeydir; asıl çaltışanı teşçi eder. Onu teşvik eder. Sizin bu yaptığınız, içinde yaşadığınız cemiyete hizmettir. Çünkü hem kendiniz birşey yapamıyor, hem de yapanları rahat bırakmıyorsunuz. Tarafsız düşünecek olursanız sizin yaptıklarınızla Derviş Mehmet'in yaptıkları arasında münasebet bulmaz mısınız? Tekrar ediyorum; müsbet olun müsbet, menfi değil.

Darülbedayi, No: 12 - 15 Ocak 1931

HÜKÜMETTEN İSTEDİĞİMİZ

Darülbedayi'nin geçen seneki Ankara temsilieri esnasında İsmet Paşa hazretleri sormuştular: «Tiyatro için hükümetten şimdilik ne gibi yardımlar istersiniz?» diye. Paşaya cevabımız şu olmuştu: «Paşam, bir mektep, bir tiyatro mektebi istiyoruz ki, yeni nesillere, yeni sanatkârlar yetiştiresin.» Aradan çok geçmedi, Maarif Vekaletiyle, İstanbul Belediyesi küçük bir tiyatro mektebi açtı, on talebeli küçük bir mektep.

.....

Başvekil İsmet Paşa, Maarif vekili beyefendi, eğer bize bu sene de sorsanız: «Hükümetten ne gibi yardım istiyorsunuz?» diye. Size bütün eksikliklerimize, bütün yoksulluklarımıza rağmen, gene vereceğimiz cevap şudur: «Bir mektep istiyoruz Paşam, bir mektep kapanmasın; onu istiyoruz.»

Darülbedayi, 17 - 1 Nisan 1931

GERİYE GİDİYORUZ

Bize bir tiyatro lazım, masrafı millet tarafından verilen ve kapısı halka bedava açık duran bir tiyatro, bir sanat tiyatrosu.. Sanatkârlarını, tiyatro gişesinden temin edeceği hâsıllata muhtaç bırakmayan, devlet teşkilatına bağlı mükemmel bir tiyatro lazım.. Bir piyesi temsil edeceği zaman, hâsılat getirip getirmeyeceğini, rağbet görmeyeceğini düşünmeyen, eserin kıymetini yalnız sanatın mihenk taşına vuran bir tiyatro.. Hâsılatını masrafa karşılık getirme-

KIRKİKİ

ye uğraşan bir muvazencî zihniyetiyle değil de başıboş bir sanatkârın kafası ile serbest idare edilen bir tiyatro.

Bir rakı fabrikası, bizim tiyatrodan daha kârlıdır, büyük bir meyhane daha iyi işler, buna mukabil kitapçılığımız iflas arefesindedir; tiyatromuz can çekişiyor. Fakat bütün bunları ele alıp da, rakı kitaba, meyhane tiyatroya müreccaktır mı diyelim? Bütün bu işlerin bir tek hal yolu vardır: Maarif nasıl mektepleri saçağının altına aldıysa, vatandaşları zorla ve bedava okutuyorsa, tiyatroyu da, irfan müesseseleri arasına almalı, ve halka zorla tiyatro göstermelidir. İşte asıl o zaman, hakiki tiyatroyu ciddi çehresiyle karşımızda görürüz. O güne kadar, şimdilik yaptığımız ve yapacağımız şey, tiyatroyu öldürmektir. Oskar Vayld'ın dediği gibi: «Herkes kendi sevdiğini öldürür.» Biz de bugün hayatımızı uğruna feda ettiğimiz, ideal tiyatroyu öldürmekle meşgulüz, başka birşey değil.

Darülbedayi, Sayı: 33 1 Kasım 1932

PERDE AÇILIYOR

Memleketin olduğu gibi tiyatromuzun da daha ilerlemeye ihtiyacı vardır. Zaten Cumhuriyetin en şayanı hürmet şiarı, herkesi kendi mesleği içindeki çalışma sahasında serbest bırakmış olmasıdır. Terakki edemeyen meslekler muhit bulamadıkları için değil, muayyen bir prensip takip etmedikleri içindir. Bu devrede bir meslek seçmeyenler, o meslekte terakki etmeyenler, eski devirden menkul tufeyliler zümresindedir. Yoksa bir disiplin altında çalışan her zümre ülküsüne kavuşur. Fakat bir disiplin altında çalışmak kolay değildir. Disiplini koyan, o çerçeve içinde çalışan herkes, evvela kendi menfaatin-den, kendi nefsinden, kendi rahatından, kendi âdetinden fedakârlık edecektir. Bazan bunun için hissiyatınızı sökeceksiniz, değiştireceksiniz, bazan bunun için sevdiğiniz bir arkadaşınızı kıracaksınız, bağrınıza taş basacaksınız, onun artık sert bakışlarına göz yumacaksınız. Maksada varabilmek için hatta, bütün yumuşak insanlık hislerinize veda edeceksiniz. Yalnız bir fikir size hakim olacak: Maksat ve vazife. Böylece gece gündüz çalıştıktan sonra, günün birinde maksada varmış, vazifeyi idrak etmiş olarak kendinizi hazır bulacaksınız... İşte Şehir tiyatrosu sanatkarları, bu saydığım fedakârlıkları yaparak, birçok şeylerden feragat ederek, tiyatromuzu bugünkü yerine getirdiler.

Darülbedayi, Sayı: 42 1 Ekim, 1933

GAZİNİN NUTKU

Bütün gençlik rüyalarını on sene içinde yaşıyan birer varlık gibi hakikat yapan o büyük adam; geçenki bayramda bir nutuk daha söyledi. Ben onun nutuklarından, kullandığı kelimelerden kastettiği şeyi çabuk sezerim ve onun yakın bir gelecekte, bütün şimdiye kadar başardığı işler gibi bunun da canlanmış bir hakikat olarak karşıma çıkacağına inanırım. Çünkü şimdiye kadar söylediklerinden fazlasını yapmış bir insandır. Ben ona olan itimadımı daha bir an bile kaybetmedim. İlk gününden bugüne kadar, bizim ancak asırlar sürecek zannettiğimiz ileri adımları, o hep dev hamleleriyle yapmıştır. O dediğini yapar.

Dedi ki: «GÜZEL SANATLARA EHEMMİYET VERECEĞİZ...»

Gazi'nin kastettiği «güzel sanatlara verilecek ehemmiyet» daha ziyade kemmiyet meselesi olacaktır. Türkiye'nin her tarafına ulaşacak «Güzel sanatlar»ın nurunu ancak «başımız» temin edebilir, bunu ancak onun azmi yapabilir. Bu toprağın en uzak köşesindeki Türk köylüsüne, şehirlerin toplu yaşayan halkına olduğu gibi tiyatroyu götürecektir, onları «Güzel sanatlar»ın ateşiyle ısıtacak olan büyük hareketin başında, gene «O» olacaktır. Ve ancak bu suretle böyle bir dev hamlesiyle, Tiyatro bu memlekette de büyür, kol verir, umumi bir varlık halini alır. Yoksa tiyatrosuzluk, yokluğu hissedilen müesseselerin içinde kaldıkça, bugünkünden bir adım ileriye geçemeyecektir.

Darülbeydi, Sayı: 44 15 Aralık 1933

EFENDİLER.. SİZ KENDİ İŞİNİZE BAKIN..

Türkiye bir fabrikaysa Gazi bunun ustabaşısıdır. Ve biz hepimiz muayyen işleri, muayyen vazifeleri görmeye mecbur işçileriz. Benim tezgâhımın işini beğenmezse, bana ihtar etmek yalnız onun hakkıdır, yoksa kendi işini doğru-dürüst beceremeyen ukala bir çırağın değil. Ondaki başka kimsenin bana inkılaptan bahsetmesine tahammül edemem; bu biraz da nasıl çocuk yapıldığını babasına göstermek gibi gülünç oluyor.

Beni tanıyanlar bilirler ki, ben şimdiye kadar hangi işe girdimse, orada intizam ve işbölümünü temin için evvela «Vazifeni bil, başka şeye karışma»

KIRKDÖRT

diye bir levha asarım. Benim çalıştığım yerlerde onun için kapıcı müdürünün işine karışmaz. Efendiler, mevzu bulamadıkça ötekine berikine böyle hücumla başlarsanız, bu levhalardan size de lazım olacak.

BEYLER, ben şimdiye kadar vazifemi yaptım, yapıyorum, yapacağım da. Fakat bir an için ben de sizin yaptığınız gibi kendi işimi ve vazifemi bırakıp da size sorsam: «siz kendi vazifenizi yaptınız mı?» desem, bana ne cevap verirsiniz?

Boş kaldıkça Ertuğrul Muhsin'e hücum edip, şöhret teminine çalıştım «mı dersiniz? Fakat benim kendi tezgâhımdan kaldırıp da, sizin yaptığınızı yapacak vaktim yok. İşimi görürken sizlere, olsa olsa «vazifeni bil başka şeye karışma» diye mırıldanırım. Çünkü ustabaşı geziyor, herşeyi görüyor, ben onun tabiatını bilirim, aklımın ermediği işlere karışırsam, bağırır: «Vazifeni bil.» diye. Korkarım bu gidişle yakında size bağırarak:

«Efendiler, siz kendi işinize bakın.» diye.

Darülbeydi, Sayı: 48 1 Nisan 1934

TÜSTAV

OKURLARIMIZA

YAYIMLAMAMIZ DİLEĞİ İLE GÖNDERDİĞİNİZ MEKTUPLARI,
GELECEK SAYIMIZDAN İTİBAREN YAYIMLIYACAĞIZ.

AĖAOĖLU YAYINEVİ

Ankara cad. 37/7 (Vilâyet Karşısı) İstanbul

sunar

AŞINA YÜZLER

SAMET AĖAOĖLU

Bilen göz, dinç kalem, çağın ünlü siyasilerini ve iki edebiyatçıyı,
Orhan Veli ile Sait Faik'i anlatıyor..

VE DURGUN AKARDI DON

MIKHAIL SHOLOKHOV

1965 NOBEL Edebiyat ödülünü kazanan kitap. Aslı gibi dört ciltte,
hiç kısaltılmadan yayınlanıyor.

TÜSTAV

Türkçesi : TEKTAŞ AĖAOĖLU

İstanbulda Beyazıt, Beyaz Saray

Kitapçılar Çarşısında AĖaoĖlu Kitabevinden ve

BÜTÜN KİTAPÇILARDAN arayınız.

(Eylem : 20)

SÜMERBANK

**BANKACILIK VE SANAYI
KOLLARIYLA
MEMLEKET HİZMETİNDE**

REKLÂM.
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul

Ankara

İzmir

Adana

Bursa

Diyarbakır

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

A.B.D.

Almanya (Federal)

Almanya

Avusturya

Avustralya

Belçika

Bulgaristan

Çekoslovakya

Danimarka

Fransa

Hollanda

İngiltere

İspanya

İsrail

İsveç

İsviçre

İtalya

Japonya

Lübnan

Macaristan

Norveç

Pakistan

Polonya

Portekiz

Romanya

Yugoslavya

Yunanistan

Baskı Tarihi : 16 Kasım 1965

(Eylem 19 - Basın : 19935)

Toplum bilim Dizisi

Oskar Lange

Ekonomi Politik

Çev. : Muvaffak Şeref

4 Lira

Ch. Bettelheim

Kûba İktisadı

Çev. : Şerif Hulûsi

4 Lira

Dr. Topuzoğlu

Kongo Kurtuluş Savaşı

3 Lira

ATAÇ Kitabevi
Ankara Caddesi (Vilâyet karşısı)

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

ROMAN

DİRİLEN ŞEHİR — Jules Romains

Çev: S. Eyüboğlu — 2 Lira

DÜŞÜŞ — Albert Camus

Çev: Ferit Edgü — 3 Lira

BULANTI — Jean Paul Sartre

Çev: Selâhattin Hilav — 6 Lira

(İkinci Baskı)

MÜTHİŞ ÇOCUKLAR — Jean Cocteau

Çev: V. Üretürk — 2 Lira

HAYDARI KAMPI — Themos Kornaros

Çev: Nevzat Hatko — 5 Lira

KALPAKLILAR — Samim Kocagöz

DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz

Her cilt 7,5 Lira

ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence

Çev: Bilge Karasu — 2 Lira

(Türk Dil Kurumu Armağanı)

KURTLAR SOFRASI — Attilâ İlhan

2 Cilt. Her cilt 7,5 Lira

ALEKSİ ZORBA — N. Kazancakis

Çev: Ahmet Anım — 7,5 Lira

DÂVA — Franz Kafka

Çev: Kâmurân Şipal — 7,5 Lira

ARSLAN ASKER ŞVAYK — J. Hašek

Çev: Ayşegül Günkut — 6 Lira

BİR KARIŞ TOĞRAK — Samim Kocagöz

5 Lira

(Resimliyen: İ. Balaban)

KATILA KATILA GÜLEN KALIMKOS

K. Kandaş — 3 Lira

FELSEFE KİTAPLARI — DENEMELER

FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ

Hatemi Seniğ — 2 Lira

SISYPHE EFSANESİ — Albert Camus

Çev: T. Yücel — 4 Lira

VOLTAIRE — A. Cresson

Çev: Suat Erginer — 2 Lira

TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus

Çev: T. Yücel — 3 Lira

PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT —

Freud Jung Adler

Çev: Selâhattin Hilav — 3 Lira

RÜYA YORUM METODU — Freud

Çev: Ayşegül Günkut — 2 Lira

VAROLUŞUNUN BUNALIMI — Bertrand

Russell — Çev: Türkân Araz — 2 Lira

VAROLUŞÇULUÇ - MATERYALİZM VE

DEVİRİM — Jean Paul Sartre

Çev: Emin Türk Eliçin — 3 Lira

(İkinci baskı)

DENEMELER — Bertrand Russell — Çev:

Çev: Türkân Araz — 3 Lira

TRAGEDYA'nın DOĞUŞU —

F. Nietzsche — Çev: İ. Zeki Eyüpoğlu —

4 Lira

TOPLUM BİLİM DİZİSİ

YAHUDİLİK SORUNU — Jean Paul Sartre

Çev: E. T. Eliçin — 3 Lira

İNSANLIĞIN GELECEĞİ — Bertrand Russell

Çev: Memduh Balaban — 2 Lira

TAŞ ÇATLASA — Yaşar Kemal — 3 Lira

İKTİSADİ BUHRAN VE MONOPOLLER —

Derliyen: Şerif Hulûsi — 4 Lira

EKONOMİ POLİTİK — Oskar Lange

Çev: Muvaffak Şeref — 4 Lira

KÛBA ve KÛBA PLÂNLAMASI — Charles

Bettelheim — Çev: Şerif Hulûsi — 4 Lira

KONGO KURTULUŞ SAVAŞI

Dr. Topuzoğlu — 3 Lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiyatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar EYLEM'e bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir. Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. **ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.**

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. **ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.**